КХОАНА 96 ШУ ДУЗ СИЙЛАХЬ-ВОККХА БАЬЧЧА ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ ЛЕНИН ВАЬ

ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкома, Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

ЕРА, 21 АПРЕЛЬ
№ 49 (4216)
1966 шу

Мах 2 кап.

Хургдолчун уйла еш.
СССР халкъа художника Н. Жукова дилла сурт.

ТАСС фотохроника.

Ленинизма байракхах кIал

22-ча апреле 96 шу дуз Владимир Ильич Ленин — вай партена лард еллар, социалистически строительства гениальни теоретик а организатор а, дунен пролетариата баьчча, дерригача мехкийн къахьегамхойн хьехархойн доттагIчун ваьча дийнахьа денз.

Исторена дукха йовз гениальни уйланхой, дерригача дуненна бовзаш болча политически общественни деятелий, революционни баьччай сийлахьа цIераш, цхьабакъда, берригача сийлахь - боккхийча исторически личносташта юкъе къаьстта моттиг дIалоац Ленина.

Къона волча хана денз революционни болама юкъевахача Ленина лаьрхIа кхы тайпа хIама дацар дукхаьл эксплуатацех болхлой класси къахьегамхойи мукъабахар духьа, шийн Даьхен а дерригача адамийн а ираза духьа веррига а ше дIалуш къовсам лоаттабарал совгIа. Ленина цIи хьакъастаргйоацаш ювзаенна я адамийн исторена юкъе овлангара денз гола тохарца, капитализмагара коммунизмага довларца. Кхы тайпа, шийн масштабашка, чулоацамга, исторически эргалонашка диллача цул лоархIамегIа йола событи адамашта йовзаш яц. Октябрьски социалистически революце юхь а йолаеш из гола тохача ханна лакхлу Ленина гений.

Пудухьа ба шоай сийлахь-воккхача баьччацара, хьехархочунцара, доттагIчунцара Владимир Ильич Ленинцара къахьегамхой безам сел боарам боацаш дукха а бовргбоацаш бIайха а.

Цlаккха лергйоацаш а хано йицъергйоацаш а я Ленина цIи. Шераш дукхагIа дIа ме ух, сийрдагIа хьалхашка уьтт вайна Ленина сийле. ДIагIоргда кхы а итташ шераш, дIагIоргда бIаьш шераш, хIаьта Ленинах массаза доккхал деши цунна баркал оалаши хургба нах. Маяковске дешаьца аьлча

«Ленин хIанз а ва
дийна мел барел дийнагIа».

Ленина хьехамо, Ленина гIулакхо, Ленина байракхо дог гIоздоахаши сийрдабоахаши дIабихьар Iалаьмате боккха, КПСС политически, организаторски гIулакхий, советски халкъа турпалерча къахьегама итогаш яьча, вай мехка коммунистически общество хьалъяра аргIанарча этапа перспективаши керттера лостамаши хьадийлача а Iилманца бакъдаьча а парте XXIII-ча съезда болх. Съездо марксистско-ленински анализ елар хIанзарча дунен халкъашта юкъерча гIулакхашта, дунен социализма система дегIаахаран чIоагIъяран, хьагучадаьхар капитализма вIашдухьаленаш дIахо кIоаргьялара бахьанаши закономерносташи, хьахьекхар империалистически мехкашка пролетариата классови къовсам дегIаахар.

Парте XXIII-ча съездо массава раьза а волаш бакъдир КПСС политически никъ нийса хилар, цун чухьарей арахьарей политика советски халкъо йизза хьаллоацаш хилар, парте халкъ дугаш бола никъ — ленински никъ хилар.

Вай халкъа, Коммунистически партена, Советски паччахьалкхена хьалхашка латта сийлахь-доккхий декхараш къоасталара даькъе ленински гIулакхех, принципиальностах, политически хьаькъалах бизза бар КПСС XXIII-ча съезда болх.

Дунен коммунистически, болхлой, къаман-кортамукъален болама исторена юкъегIоргья XXIII-гIа съезд лаьттан тIа машар, демократи, социализм чIоагIъяр духьа хIанзара дерригa революционни низаш кхотадалара съезд а хинна.

Л. И. Брежнева КПСС съезда яьча парте ЦК отчета тIа, «1966 — 1970 шерашка СССР халкъа боахам дегIаккхувлара пхе шера планах йола КПСС XXIII-гIча съезда Директиваш» яхача А. Н. Косыгина съезда яьча доклада тIа, делегаташеи хьаьшашеи даьча къамаьлашка къьгга хьахьекхар, вай партен паччахьалкхени истори — марксизм-ленинизм котйоаккхилга, из творчески дегIаккхувлилга хилар.

КПСС XXIII-ча съездо даггара къоабалйир экономикана кулгалдара керда никъ лаьцача, вай дегIаахара хIанзарча этапера парте экономически политика принципаш къоастаяьча ЦК октябрьски (1964 ш.), мартовски сентябрьски Пленумий решенеш. Цу принципий маIан сенах латт аьлча из латт, халкъа боахама доал лечара экономически методийи стимулий лоархIам чIоагIбарах, паччахьалкхен планировани овлангара денз тоаярах, предприятей, колхозий, совхозий шоай лоIами инициативеи шеръярах, производственни коллективай бехктокхами шоай къахьегама гIулакхех хьахулачунцара цар материальни безами лакхбарах.

Съездо чIоагIа хьаллаьцар КПСС Централн Комитето кердача пхе шера плана ларде яхкаь принципиальни идеяши политически установкаши.

Советски халкъо коммунизма материально-технически база хьаяр духьа лоаттабеча къовсама керда лоархIамера этап я 1966—1970 шерий пхе шера план.

Пятилетка керттера декхар сенах латт аьлча, из латт, Iилманеи техникани карагIдаьннарех мамогга пайда эцара, еррига общественни производство индустриально дегIаккхувлара, цун эффективности къахьегама овсарлеи лаккхъяра ларда тIа промышленность дIахо дикка дегIайоалаелга, юрта боахам дегIаахара тешшаме лакха темпаш Iалашъярах а из бахьан долаш халкъа вахара боарам дикка айбарах а, берригача советски наха эша материальни культурни хIамаш дизза гIа кхоачашдарах.

КПСС XXIII-ча съездо Директиваш чIоагIъяле хьалхагIа цар проект шерра йийцар вай мехка къахьегамхоша. Парти халкъаца дагаьлар, Ленина яьххача тайпара бокъонца уйлаяь, лаьрхIа, цхьана къахьегаш, цхьана низаш тIадохийташ вIаштIехьъяьккха боахам хьалбара практически опыт шийн съезде яр духьа.

Парте съезда Директиваш белгалйоал хьалхашка оттаяь положенеш Iилманца кIоаргга лард елла хиларца. Царна ларде латт наьха хьинар мамогга дегIаккхувланза а централизовании планироване производствана доал дара демократически принципаш шеръярца тардаза а дарг ца хилар.

КПСС XXIII-ча съезда Директивай ларда тIа оттае езаш я 1966—1970 шерашка доакъосх а союзни республикашка а халкъа боахам дегIаахара планаш юкъелоацаш йола пхе шера план. ДIанхача шерашка саьна доацаш, хIанз хIара предприяте шийн хила еза пхе шера план. Цу тайпара долла хIама чулоацаш йолча планироване системо вай экономика еррига ча звеньий къахьегамхошта хьада наькъаш гойтаргда, перспектива а йолаш, бIубеннагIа, боарамагIа болх бе йиш хулийтаргья, производства эффективность тIа-тIа лакхъелга Iалаш а деш.

Цу долача хIамашкара бIарга ца го йиш яц ленински уйлаш, цун теоретически установкаш, практически хьехамаши указанеши бокъонца кхоачашъелга из хилар.

КПСС XXIII-ча съезда решенеш Iалаьмате боккхача лоархIаме я городаи юртаи юкъера, хьаькъалцеи физически хьегача къина юкъера тоъал йоккхий башхалонаш дIаяхар санна йола проблемаш кхоачашъеча. Пхе шера плана задтанеша шоайла органически бувзам болаш хьахьокх материально-технически база дегIайоалаяри къахьегамхой вахара боарам айбари, халкъа боахама ресурсаш дукхалгахьа дегIаахари экономике дIахо кIоаргга дикалгахьа хувцамаш хилари, производительни низаш дегIакхувлар а социально-экономически отношенеш эргайоахаш тоаяр а.

Тахан керттердар — балха дикал лакхъяр, вай паччахьалкхен, боахама, культурни гIирсаш хьалдара, еррига звеньяшка болх вIаштIехьбаьккха, лерттIа, сихха лелабе гIертар. Балхах кхеташ, гIулакх довзаш, къахьегамхоша цхьана хьега къа гIар а тата а доацаш вIаштIехьдаккхахар, балха тIа даим реально толамаш дахар — ишта я лоархIамегIарча ленински принципех цаI.

XXIII-ча съезда решенеша цIаькха а хьахьекхар, вай парти, советски мехка экономика дIахо ай а еш, коммунизм котъялга Iалаш а деш, ленински наькъаца бIубенна дIахьалха йодаш хилар.

Общество капитализмагара коммунизмага ялара проблемана анализ ше еш, Ленина коммунистически мировоззренех кхебара, коммунистически идеалаш бакъхиларах кIоаргга дог тийша хилара декхараш а даь хьалхашка оттадаьд — вахара маIан хIара сага уж практически чакхъяхар духьа лоаттабеча къовсамах гургдолаш, дунен событей лелами уж дегIаахара перспективаши хIара саго къьгга кхетаергйолаш, социально-политически явленеш нийса къестае ховргдолаш, керда общество сакхетамца хьалъергйолаш.

Коммунистически мировоззрени вIаштIехьйоаккхача чIоагIа лоархIам баьб Ленина къахьегамцара гIулакхаш коммунистически хилара, къахьегаме творчески хьисапаш дегIаккхувлара. Цо белгалдаьхал, хIарават общественни хьашташ шийн дараш санна лархIа Iомавала везаш хилар.

Парте XXIII-ча съезда КПСС ЦК еннача отчетни доклада тIа йоах, хIанзарча хьалашка кхы а дукхагIа лакхлу теоретически балха масштабаши декхараши. Социалистически общество санна чIоагIа Iилман теори эшаш хиннаяц цхьаккха а общество.

Ленин ваьча дийнахьа денз 96 шу дузаш арабаьккхаб цун Сочиненей бизза гуллам. Произведеней гуллама юкъе дукха да хьалхагIа довзаш ца хинна а кепа тоханза хинна а документаш. Цар вайна дукхагIа йовзийт ленински идейни тIехьале, новкъостал ду ленински теоретически политически уйлан лабораторе чу дикагIа дIачухкача. Советски Iилма дегIаккхувлача, вай кадрай теоретически дешареи практически гIулакхашкеи, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча боккхача лоархIаме хила дезаш да Ленина Сочиненей бизза гуллам кепа теха арабаккхар.

Сийлахь-доккхача шин денна — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце шовзткъе итт шу дизараи В. И. Ленин вьча дийнахьа денз бIаь шу дизараи гаргакхоачаш латт вай Даьхе.

Вайна деза долча цу исторически деноша къаьстта маIан хулийт кердача пхе шера, къаьсттача лоархIамца хьалдуз уж. Цу исторически шин событе къаьгача сердалонца сийрдабоахаргба партеи халкъои КПСС XXIII-ча съезда решенеш чакхъяхар духьа, керда пхе шера план кхоачашъяр духьа лоаттабу боккха къовсам. Цудухьа шеко хила езаш дац Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхоша Ленин чIоагIа тешаш а дIакхоачашйойла аьнна вайна цо васкет юхедита а йола коммунистически общество хьалъеча керда тIехдаьнна доккхий толамаш дахарца уж деноШ белгалдоахаргхилар.

ОСМИЕВ Хьамзат

ИЛЬИЧ ДАИМ ВАХАРГВА

Шера тIехьа шу а доалаш,
Эзар шераш дIадуврга,
ГIоза кхоане сийрдайоахаш,
Ильич даим вахаргва.

Тахан хиннар кхоана
доацаш,
Замо дукха хувцаргда,
ЗIиллаш лелхаш, лакха
лоамаш
ЖагI-гIум хулаш
херцаргда.

Хана йIоахал наьха цIераш
ТIехьенашта йицлургья,
Бакъда, «Ленин» яха из цIи
Дуне мел латт яхаргья.

Массаза а, тахан санна,
Вайна малх а хьежаргба,
Адамашта къулба хинна,
Ленин даим вахаргва.
Ленин — из да халкъий
ираз,
Цун хьехамца боах вай ког.
Халкъ да вахар доахар
хIараз,
Ленин — из да халкъа дог.

Ше ваьр санна хоза бIаьсти
Массе ханах цо яьндаь,
ГIа-буц миссел дукха беркат
Шийха даьнна воландаь,

Адамашта эггара хьалха
ГIоза никъ цо баьккхандаь,
Къахьегачох мехка да веш,
Цо шийн зама кхелландаь, —
Халкъий дагахь тIа-тIа
чIоагIлуш,
Ильич даим вахаргва!

Яржаш латт майна хьалхара яхь

ДАГАЛАЬТТАР КХОАЧАШДАЬД

Укх шера къаьстта дика къахьегаш я Наьсарен «Электроинструмент» яхача завода мастер Оздоев Дауд керте латтача участка коллектив. Хьалхарча квартала план тIехкхоачашъяьй цо. Укх бетта къахьегама темпаш кхы а лакхъеш я. «ЦаI массанена тIехьа, массавар цхьаннена тIехьа» яхача коммунистически принципах къахьег коллективерча хIара болхлочо. Царна юкъе а дика къахьегарца белгалваьнна ва Касиев Iийса.

Делкъел тIехьагIа дар из. ХIара болхлочоа тIа а водаш баьча балхага хьожаш лелар Дауд. Юххера а Iийсас болх беча станока юхе сецар из.

Тахан баьбий Iа еррал болх? — хаьттар нов. Оздоева.

— ХIана ях Iа, баьб ер-м, — локкхал а ца деш, жоп делар Iийсас.

— ЦаI-ах норма кхоачашъяь хургья Iа-м, смена йистеялалехьа ши норма кхоачашъе а мег, — йоах цу гIулакха раьза хиннача Дауда.

— Цох-м со се а ва тешаш, — аьлар Iийсас, цо яхар чIоагIдеш санна. КIант ва хьо, Iийса хьа балха ха йоаергьяц аз аьнна дIахо вода нов. Оздоев.

1965-гIа шу долалуча хана Советски Эскаре гIулакх деш а хинна цIавера Iийса.

ДIалахача шера кхоачашхилар лукха хана денз цунна дагадьллар. Слесара-сборщика говзал Iомаяра ученикалла балха вахар из «Электроинструмент» яхача заводе. Болх бе хара, из бовзара тIакхувш волча Iийсас кхо бутт боаллашехьа тIехдика экзаменаш дIа а енна толамца караерзайир слесара-сборщика говзал.

Хьалхара декхар кхоачашдарах доалаш дацар, керттердар дар лакха къахьегама толамаш а доахаш балха тIа хьалха латтарий мукIараштa юкъевахар. Цхьа-ши бутт боаллашехьа шийн новкъосташа хьоххам а телаш дика къахьега волавелар нов. Касиев.

Иштта дика къахьегарах дIадахача шера слесарий-сборщикий бригадиралла хьожаву из. Цу хана тIехьаюсачарех яр из бригадиралла хьожаваь бригада. Болхлошца дага а воалаш еррига шийн уйла а теркам а тIабахийта къахьега волавелар Iийса. ХIанз бригадашта юкъе хьалха латтарех я цо кулгалду слесарий-сборщикий бригада.

Укх шера бригадо доаха толамаш дог гIоздоахаш да. Квартала план ханал массехк ди хьалха кхоачашйир цо, хIаьта дIабахача бетта план съезд хьаеллача дийнахьа кхоачашйир. Планах лаьрхIачул совгIа вIашагIъехкар 700 совгIа электросверлилкаш. Уж къахьегама толамаш даха вIаштIехьдоал болх нийсa вIаштIехьбаккхарах, бригадерча хIара болхлочо фрезировщика шоллагIа балха говзал караерзаярах. Укх дIабахача кхаь бетта пачахьалкхенна бIаьш сомаш пайда а беш дукха рационализаторски предложенеш балха юкъейихьай бригадерча болхлоша. ХIана Цхьоалагlча Майна сийленца накъа бахара швейно-трикотажни объединене дIайолаяь инициатива дог раьза хинна хьал а лаьца хьинаре къахьегаш я слесарий-сборщикий бригада. Ханал хьалха кхоачашъе лерхI цо биъ бетта план.

«Бокъонца вола къахьегамхо, кулгалхо, организатор ва Iийса» — оал цох заводерча болхлоша. Из да а да иштта. Цунга хьежжа дика да бригада доаха къахьегама толамаш.

С. СУЛТАНОВ.
Б. МАГОМЕДОВ.

ОКРУЖНОЙ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕЙ ХОАМ

СССР Лакхехьарча Советe хоржамаш деча окружной хоржамий комиссеша харжархошка хоам бу, шоаш йолча моттигех:

Союза Советe деча хоржамашта

Грозненски хоржама округ № 415: г. Грозный. Полежаева улица. № 9/16. № 1 йола комната, тел. 2-01-51, 2-04-38.

Гудермесски хоржама округ № 416: г. Грозный. Полежаева улица. № 9/16, № 14 йола комната, тел. 2-23-83.

Сунженски хоржама округ № 417: ст. Орджоникидзевская, Сунженски райисполком.

Къамий Советe деча хоржамашта

Ленински хоржама округ № 668: г. Грозный, ЦIеча Фронтовиккий улица, КПСС Ленински райком. № 15 йола комната, тел. 2-20-59.

Заводской хоржама округ № 669: г. Грозный, Заводской район, Грозненски мехкдаьтта чакхдоаха завод, тел. 2-10-68.

Октябрьски хоржама округ № 670: г. Грозный. Октябрьски райисполком, тел. 3-42-20, 2-25-34.

Старопромысловски хоржама округ № 671: г. Грозный. Старопромысловски райисполком, тел 2-23-04, доб. 0-50; 0-78.

Грозненски юрта хоржама округ № 672: г. Грозный, Грозненски райисполком, тел. 3-34-24, 3-31-41.

Гудермесски хоржама округ № 673: г. Гудермес, горисполком.

Наьсарен хоржама округ № 674: Наьсарен-Вокзале. КПСС Наьсарен райком.

Наурски хоржама округ № 675: ст. Наурская, Наурски райисполком, тел. 2-60.

Сунженски хоржама округ № 676: ст. Орджоникидзевская, «Къахьегама байракх» яхача газета редакци.

Урус-Мартана хоржама округ № 677: Урус-Мартан яха юрт, КПСС Урус-Мартана райком.

Шаьла хоржама округ № 678: Шаьла яха юрт, КПСС Шаьла райком.

РСФСР-гара къамий Советe хоржамаш деча

Грозненски окружни хоржама комисси: г. Грозный, Полежаева улица, 9/16, шоллагIа этаж, № 21 йола комната, тел. 2-12-59.

Къамий Советe деча хоржамашта йола Нохч-ГIалгIайн АССР хоржама комисси: г. Грозный, Полежаева, 9/16, № 33 йола комната, тел. 2-36-35.

БIаьстан юххье юв культураш дIайийна а баьнна тIехьагIа юв культураш дIаера сихдаь балхаш деш ба Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза Долакха-Юртарча отделене механизатораш.

Гурахьа ца оахаш диса лаьтташ аьхад. Агротехнико дIадеххача тайпара обработка ю хьажкIа, шекара свекла дIаюргйолча лаьттанна. Уж балхаш кхоачашдаь бовла боахк отделене кхаш леладераш.

Лакхара хьокхамаш гойташ хьайоагIа отделене дикагIа волча механизатора Алиханов Джабраила кулгалду хьажкIаш лелаю механизированни звено.

Сурташ тIа: (аьрдехьа) хьажкIаш лелаеча механизированни звено звеньевой Алиханов Джабраил, (аьттехьа) хьажкIаш дIаюргйолча лаьтта культиваци еш я цун агрегат.

И. ПЛИЕВА сурт.

Ши кIира хьалха

Хьалхарча ах шера план ханал хьалха кхоачашъяран цхьоалагIча майна сийленца накъа яхаран Грозненски хIамаш тегараша дIадоладаь дика гIулакх раьза хинна хьаллаьцад Грозненски слюдяной фабрика коллективо. Валови продукци арахецара биъ бетта план 15-ча апреле кхоачашъяьй фабрика болхлоша. Укх юхедисача шин кIиран майбетта чотах эзараш сомаш мах бола слюда арахеца лерхI коллективо. Цу даькъе хьинар кхы а айдаь къахьегарца белгалъяьнна я мастераш Н. Н. Степанова, Бачигаева керте латта сменаш. ХIара сменах нормаш 115—120 процент кхоачашъю цар.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ

Мая сийна къахьегама вахте а этта шоай низ а хьинар а кхо ца деш къахьег Ачхой-Мартана района «Орджоникидзевский» яхача совхоза йиьлагIча бригада сомаши баьца даараши кхедераша. 81 гектар йола сомий беши 20 гектар йола баьца даарий беши тIачIоагIъяьй цу бригадана. Шоай болх дика вIаштIехьа а баьккха лоацчача агротехнически ханашка гаьнаш яьIар, ткъоврош тийлар, молхаш техар, хий диллар. ХIанз шоалагIа молхаш теха бовла боахк уж. Цунца цхьана шоалагIа хий дилла а бовлаш латт.

Толамца чакхдаьккхад баьца даараш дIадувлга а. Цар дIайийнай нарсаш, помидораш, кабуц.

Дика къахьег бригада берригача членаша. Къаьстта дика болх бу хий дехкараша Я. Курбанова, М. Зауркаева, раствор кийчъераша В. Рубеева, И. Проскова, трактористаша М. Апаева, Э. Тепсаева, иштта кхыбараша а.

А. ВОЛОВЩИКОВ.

Областной партийни актива собрани

Укх деношка Грозне, Ленина цIерахча культура Дворецe хилар областной партийни организаце актива собрани. Активо йийцар парте XXIII съезда итогаши областной партийни организаце декхараши.

Массава раьза а волаш хержар собране дакъа лаьцараша почетни Президиум — КПСС ЦК Политбюро.

«КПСС XXIII съезда итогехи областной партийни организаце декхарехи» доклад йир парте обкома хьалхарча секретара нов. **Апрятнина С. С.**

Доклад ювцача дакъа лаьцар КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара нов. **Синельникова**, КПСС Наьсарен райкома секретара нов. **Цолоева**, «Грознефтеразведка» яхача треста управляюще нов. **Мациева**, Грозненски мехкдаьтта института доцента нов. **Филькина**, КПСС Наурски райкома секретара нов. **Помидаева**, Урус-Мартана районни производственни управлене начальника нов. **Гончарова**, республикански больница керттерча доро нов. **Мироновас**, КПСС Сунженски райкома секретара нов. **Варлашкина**, «Малгобекнефта» НПУ цхьоалагIча промысла заведующе нов. **Пауна**, Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза председатела нов. **Абдусаламова**, ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара нов. **Кириллова**, Шаьла района «Шалинский» совхоза парткома секретара нов. **Сайдаева**, швейни объединене генеральни директора нов. **Бабаджанова**.

Дийцача дешах лаьца соцам тIайийцар актива собране. Собране дакъа лоацаш хиннараша массава раьза а волаш къоабалйир КПСС XXIII съезда решенеш, хIаьта уж толамца кхоачашъяра де дезараш белгал а даьхар.

Собранех йола отчет кепа тохаргья.

СУББОТНИКЕ.
СССР халкъа художника Н. Жукова дилла сурт.

ТАСС фотохроника.

Электрификаце новкъа

Советски халкъо боккхача безамца дезду ший дукха веза баьчча В. И. Ленин ваьча дена 96-гIа шу дизара ди.

Ленина гене хьаль дунен тIа эггара хьалхара социалистически паччахьалкхе бIубенна гIа боахаш коммунизмага дIахьалхайода.

ХIанзза йистебаьннаб КПСС XXIII съезда болх. Цун балха юкъе къаьстта а сийрдех холуши хьагучадаьлар ленински идеяш котъяьнна дIаоттар. Керттерча хьокхамий хьакъехьа толамца кхоачашъяьй халкъа боахам дегIакхувлара ворхI шера план. Къаьстта а лакхагIча темпаех дегIаихад технически прогресси производства юкъара объеми Iалашъю промышленноста керттера доакъош — энергетически, химически, доагора, машинаш яра, кхыдола доакъош. Ишта, электроэнерги йоаккхилга 1965 шера 507 миллиард киловатт-сахьатага дIакхаьчад.

ДегIаахар дикагIа холургдолча тайпара дIагойтар дукха, хьоккамаш дустаргда вай 1913 шера хиннача паччахьа Россерчарца. Цхьабакъда, фу бустам хургбар цунах, нагахьа санна хьалха тоIаль йоаллаьча, бокъо йоаца юстарара моттиг хиннача вай зIамигача Нохч-ГIалгIайчене а хIанз ерригача Россе гIолла йоаккхаш хинначул шозза дукхагIа электроэнерги йоаккхаш хилча.

Берригача мехка электрификаци яра эгтара хьалхара план — ГОЭЛРО оттаелга дага а лаьца, вIаштIехьдаьккхача Владимир Ильич Ленина цIераца хадаргдоацаш дувзаденна да вай мехка электрификаци яра лаькъе лаьха Iалаьмате доккхий толамаш. ГОЭЛРО план кхоачашъелга доладелар В. И. Ленин дийна волаш. Цо ала а аьнна, 1919 шера къоастайир Каширски ГРЭС йиллара йола моттиг.

Владимир Ильича даим теркалъеш хиннай Каширстрой. Цецваллал эргэрга дар из гIишлошъерашта Ленина новкъостал лоаттадаь дешаш. Цо чакхдоахар Каширстрой материалашца, ялатийца, кIораца, доакъарца-фуаца Iалашъяра гIулакхаш. Масалана лаьрхIа йоалае йиш я цу дешай хьакъехьара Ленина телефонограммаш:

«ВСНХ, металлоотдела заведующега

нов. Мартенсага.

1921 шера 10 август.

Каширски гIишло леткъ. шоаш заказаш даь гайкаши шайбаш а тIехьа йола болташи кхаьчаяц шоашка, яхаш. Болташ ца хиларах монтаж сецай, Каширстрой 3 кIира далалехьа цар заказех 50 процент Iалашъяра эша гIулакхаш чехка делга лех аз.

Председсовнаркома Ленин».

«Чехка, ВСНХ электроотдел нов. Вашковга.
1921 шера 13 август.

Чехка хьахайта, берзанча аьшкасаьрга, бронированни кабела, изолированни аьшкасаьрга, реостата йолча муфташта, материалашта даь Каширстроя заказаш фу хьале да. Уж цIераш яьхараш сихагIа дIакхачийтара эша гIулакхаш диниза даргдац.

Совнаркома Председатель
Ленин».

Кхы а итташ цу тайпарара телеграммаши запискаши доаладе йиш яр. Царех гу ше Iалаьмате доккхий а дукха а гIулакхаш деш хиларах вIалла мукъа воацашехь а мехкара хьал тIехдаьнна чIоагIа кхохкаденна долашехь а В. И. Ленина энергогIишлошъерашта массе а тайпара новкъосталаш деш хинна хилар, царгара Москвана юххерча кIораца болх бергбола эгтара хьалхара электростанци ший ханнахьа болх бе йолайолийтилга дIа а дехаш.

Советски халкъо, Коммунистически партега хьалхле а йолаш, лергагIа кхоачашъеш чакхйоах электрификаце хьакъехьара ленински идеяш. Шерра-шера дегIаухаш латт СССР электростанцешкара керда мощносташ болх бе йолайолийтилга.

1966—1970 шерашка СССР халкъа боахам дегIакхувлара пхе шера планах йолча КПСС XXIII съезда Директиваша белгалдаьд 64—66 миллион киловатт йола керда мощносташ болх бе йолайолийтилга, йоаккхаш йола электроэнерги 1970 шу тIакхоачаш 830—850 миллиард киловатт-сахьатага дIакхоачаелга.

ГIишлошъяра масштабаш мел чIоагIа дегIаяьхкай бIаргагу вай Нохч-ГIалгIайчен масалах а.

Укх шера болх бе йолалургья Грозненски ТЭЦ-3 хьалхагIара агрегаташ, хIаьта 1967 шера Гудермески ТЭЦ хьалъе а йолалургья. Цун хьалхара цхьа агрIа ший низага диллача хIанз Грозне болх беш йолча ерригача электростанцешта ниййсса я. Из болх бе йолаялийта лаьрхIад пятилетка чакхйоаллаш.

Цу тIа а теркалде доагIа Нохч-ГIалгIай АССР-е хIанз а дикка чIоагIа дегIаена энергетика йолга. Ишта, бахаш болча нахах цхьан сага лаьрхIа электроэнерги яккхара хьакъехьа вай Францели Италели хьалхадаьнна долх.

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хилалехьа дукха а хьалхагIа, 1898 — 1899 шерашка В. И. Ленина «Россе капитализм дегIаахар» яхача ший балха тIа белгалдоахар юрта боахама электроэнергех пайда ийбе йиш йолаш хилар.

ХIаьта хIанз мехкара дукхагIа йола колхозаши совхозаши электрификаци яь я. Ишта, вай республикерча 114 колхозахи совхозахи 108 пачхьалкхен электросетей электроэнергех пайда ийбеш я.

Пхе шера чухь ерригача юртий районашка электрификаци елга лаьрхIад. Цу гIишлой объем мел чIоагIа дегIайоагIаргья гуш да укх бакъдолчох: хIанз ерригача напряженей электросетей юкъара дIоахал 7.300 километр хулаш дале, тIаккха пхе шера чухь 6.400 километр дIоахал дола электросеташ йоххилга белгалдаьд, вешта аьлча, сетей дIоахал шозза гаргта дегIадоагIаргда.

ХьалъергйолаШ керда подстанцеш а я, 330 вольт напряжени йола линеш а я йоххаргйолаш. Цар вай вIашагIдувзаргда лоалахарча республикашца.

Тешшаме электронизаца Iалашхулилга боарам боаццаш чIоагIа дегIадоагIаргда.

Вай республика энергетика дегIайоалаяра пхе шера план кхоачашъергхилар шеко йоацаш да. Цунца дола тешал да вай Иванушкин А. Н.— Новогрозненски ТЭЦ турбинни цеха машинист, Колин М. А. — Грозненски ТЭЦ электромонтер, Окунев А. В. — Малхбоалехьен электросета мастер, Яхшаатов А. Х. — ТЭЦ-4 директор, Майгурова З. Т. — Грозненски ТЭЦ химцеха начальник, дуккха кхыбараш санна бола боккъала башха энергетикий кадраш йолаш хилар. ХIанз царга кхаьчай ГОЭЛРО план кхоачашъеча юкъарчал доаццаш дакъа лоацаш хиннарашкара эстафета.

Толамца дIадоладаьд пятилетка хьалхара шу: хьалхарча квартала план Грозэнергосистемо йизза кхоачашъяьй. ХIаьта укх шера шоллагIча ах шера чакхдаккха лаьрхIача предприятеш планированеи экономически стимулированеи кердача системага яхаро кхы тIа а производства резерваш хьагучаяха новкъостал дергда, хьалхашка оттадаь дехкараш кхы а дукхагIа толамаш а доахаш кхоачашде торо хулийтаргья.

Коммунистически партега хьалхле а йолаш, бIубенна коммунизмага додача советски халкъо ше деча гIулакхашца кхоачашдеш чакхдоах В. И. Ленина хьалхе а хургда аьнар: «...нагахьа санна Росси электрически станцей кхаьтача сетои низ болча технически оборудованеи чакхъяллалца хьалъюзе, тIаккха вай коммунистически гIишлонах хургйолча социалистически Европанеи Азенеи бола хьокхам хургба».

Г. ЛИХАЧЕВ,
Грозненски РУ управляющи.

В. И. ЛЕНИНИ ВАЙ КРАЙИ

В. И. Ленин Кавказа халкъий воккха доттагIа хиннав. 1917 шера 20 ноябре арадаьннача В. И. Ленина яздаьча РСФСР Совнаркома «Россеи Малхбоалени берригача бусалбашка» даьча кхайкарала тIа йоах: «Россе бусалбаш, Поволжьяи Крымеи татараш... Кавказа лоамарой... шоай къама вахар оттаде кортамукъа а духьале йоацаш а. Из де бокъо я шун. Шун бокъонаш, Россе деррига, халкъий бокъонаш а санна, революцеи цун органий—болхлой, салтий, ахархой Советийи берригача низаца лораеш йолга ховш хилалаш». Из кхайкарал боккха лоархIам болаш хилар нохчийи гIалгIайи, хIаьта иштта хьалха тоIадаь даьхкача кхыча халкъий къама а классови а сахкетам сомабаккхара.

Граждански тIема а доазол дехьарча тIема интервенце а халача шерашка В. И. Ленина мамогга новкъостал даьд лоамарой къеча нахаи Грознерча пролетариатаи цар эрсий а моттигерча а контрреволюцена духьал лоаттабаьча къовсаме. 1918 шера 27-ча августе арабаьлар Владимир Ильич Ленина кулг яздаь бола, моастагIаша го баь йолча Грознена тIема новкъостал дарах бола РСФСР Совнаркома соцам. Грозный кадетски бандаш латарах лораяраи ерригa промыслаш толха ца яйташ лораяраи динза дарг мел доацар де йоахар цу тIа КъилбаседА Кавказерча эскарий командующи волчунга. Цу хапа В. И. Ленина ше распоряжени елар город Грознена мануфактура, медикаменташ ле, аьнна.

Нохч-ГIалгIайчен, Кабардино-Балкаре, Къилбаседа-ХIирийчен лоамашка яьржача деникинщинана духьал лоаман къахьегамхоша лоаттабу къовсам дика бовзаш вар В. И. Ленин. Цунах лаьца дика аьннач РКП(б) Кавказски Краевой комитете Ленина Кавказе вайта хиннача С. М. Кирова дахьийтача письмо тIа. Цу тIа аьннад: «лоамарошта ахчанца новкъостал дергдола гIулакх де деза оаш. Из де йоах къаьстта нов. Ленина». Вокх письмо тIа С. М. Кирова яздаьд: «Москвера Ильича низ бу лоамарошта вай фу даьд, яхаш».

Цу документаша гучадоакх лоаман халкъий вахара В. И. Ленина йоккха йоакхо еш хинна хилар Граждански тIом йистебаьнначул тIехьагIа а КъилбаседА Кавказе парте къамий политика нийса чакхъякхарга хьожаш хиннав из. Цо дIадийхад лоаман къахьегамхой къама а дына а гIулакхаш чIоагIа лоархIаш хилар.

ТIемо дохадаь вахари боахами юхаметтаоттадара де йиш мел яр даьд Владимир Ильича лоаман къахьегамхошта. Белогвардейски бандаша зенаш даьча лоамарошта ахчанца новкъостал дехаш Г. К. Орджоникидзе 1920 шера 6 апреле кхайкача, цо Iалаьмате чехка тIайийцар из дехар. «Аз декхарийла ву хьо, яхаш яздаьд цо Г. К. Орджоникидзега ше яйтача телеграмма тIа, — Халкъа Комиссарий Советe гIолла аз царна ахчанца новкъостал дергхилар дIахайта. Цун чотах 200 миллион, ле парна». Цул совгIа, Г. К. Орджоникидзе ше дIахьожаергйолаш кхы 2 миллион эрш мануфактура а яхьийтар лоамарой берашта.

ЦIенача дегаца Владимир Ильича деш дола новкъостал чIоагIа гIадбахий хьаэцар лоаман къеча наха. 1920 шера 2 мае хиннача гIалгIай къахьегамхой съезде тIаийцача резолюце тIа аьннад: «Контрреволюционни бандаца лоаттабаьча къовсама эзараш бола тхоай къонгаш дIабеннаб оаха, къахьегама гIалгIаша; дув буъ оаха тхоай байнача къонгий цIех, йоагаяьча юртий йIовхалах даим а Советий Iаьдала тхо мутIахьа хургда, аьнна. Оаха дег чура баркал оал Советски Россеи деррига дунен тIарча къахьегамхойи баьччана новкъоста Ленина цо зе хиннача лоамарошта новкъостал дарах. Шоаех бенна тешам бакъ бара берригa низ дIалургба къахьегача гIалгIай къехоша».

1920 шера 29-ча июле хиннача ГIалгIайчен къахьегамхой Советий хьалхарча съездо В. И. Ленинга дахьийтача письмо тIа йоахар, «цIий Iодохийташ боаца къовсам лоаттабу оаха тхоашта юкъерча тIехьабисача а кхетам боацача а наха духьал. Тхо теш, хьа хьалхленца тхоай халкъ дагаръяь варгвоацача родовой быта гаргашта кIалхардаккха а из социализм кхоллара тIехьдаккха а тхоашта могаргхиларах. Моаршал да хьога, тоIаль йоахкача классайи халкъийи баьччага, дерригача адамий хьехархочунга, толашагIдола бакъдараш кхайкалеш волчунга».

1920 шера гуйра тIакхоачаш Нохч-ГIалгIайчера хьал кIезиг-дукха тоаделар. Ханна йолча революционни комитеташкара Iаьдал болхлойи ахархойи хоржаш йолча Советашка дахар. Цунца дувзаденна эттар КъилбаседА Кавказа Советски автономи хьаярах дола дош. Из а кхыдола дешаш а дийцар В. И. Ленина председателал а деш 1920 шера 13—14 октябре хиннача РКП (б) ЦК Политбюро заседане. Заседане вар Малхбоален халкъий 27 делегат. Царца бар Нохч-ГIалгIайчено бахийта вай мехкахой Акаев Джуи Гойгов Iаддал-Хьамиди. «Сатем боацаш хьежар тхо Малхбоален халкъий съезда делегаце дакъа а лоацаш йола РКП(б) ЦК Политбюро заседани хьаелла декхарийла вола Ленин гучаваларга, — яхаш язду цIи хезача партийно-советски болхлочо, большевика писатела Гойгов Iаддал-Хьамида. — Массехк минут яьлча тхона гучаваьлар юкъерча дегIара, кIезиг-дукха диза дегI дола, кIезига кIайвала волавенна, тесса модж йола къонах. Из вар Владимир Ильич. Тешаме гIа боахаш тIа а вена хIаране кулг лоацаш массанега моаршал а хаьтта ший председательски моттиг дIалаьцар цо».

В. И. Ленина къаьстта дийцар КъилбаседА Кавказа лоамарошта (хIаьта царца эгтара хьалха нохчийи гIалгIайи а болаш) казакий кулакашкара хьа а даьккха лаьтта далара дош. Цу дешо тешал ду В. И. Ленин Кавказа, тIаккха Нохч-ГIалгIайчен а халкъий визза вола доттагIа хинна хилара. 1920—1923 шерашка Нохч-ГIалгIайчен ахархошка кхаьчар бIаьхийча казакашкареи дукха лаьтта хинначаргареи хьадаькха 100 эзар десятин лаьтта.

РКП(б) ЦК Политбюрос хIаьта баьча соцамах хьайир Терски АССР а. Цунна юкъеяхар Нохчийчеи ГIалгIайчеи а, нохчийи наьсарени (гIалгIай) къама административни округаш а. Из яр нохчийи гIалгIайи халкъий къаман пачхьалкхен эггара хьалхара ларД.

Заседани чакхйоалаш къамаьл хадаш дола дош оалаш йист хилар В. И. Ленин. «Тхона дага мел даьллар а, тха ала вIаштIехьа ца доалар а, хаьдда ца оалалур а аьлар цо, — яхаш яздаьд тIехьагIа I.-Х. Гойгова. — Тхох хIаранена хеталора из тхоашта юкъе дуккха ваьхача санна, Москвена эзараш версташ гаьнарча цу йисте Iо а ваь хьалкхийча санна».

Пачхьалкхе йиллара ленински принципий ларда тIа 1922—1924 шерашка хьайир Нохчийи ГIалгIайи автономни областаш. ТIаккха кхы а чIоагIагIа тохабелар Нохчийчени ГIалгIайчени къахьегамхой шоаш тIехьабисар дIадакха.

Къаьстта йоакхо еш хиннай В. И. Ленина Кавказа халкъий. 1921 шера 14 апреле ше «Азербайджана, Грузе, Армене, Дагестана, Горски Республика новкъосташка коммунисташка» дахьийтача письмо тIа цо ениай Советий Iаьдал чIоагIдара, социализм хьалъяра йола шерра программа. Кавказа коммунистий керттера декхар да Советий Iаьдал бера ца далийтари из дегIадоаладари, яьхад В. И. Ленина. Цу письмо тIа Ленина язду Кавказа халкъаша дIахьокхаргъя капитализм йолча хана хила йиш йоацача къамий дунен образец, яхаш. Баьчча хургхиларах тешам хинна из хIама кхоачашхилар—Кавказе хьахиннад халкъий вежарашха дола доттагIал. Из да социализмага вайга кхаьчарех дикагIдарех цаI.

Халкъа боахам юхаметтаоттабара де дезар дувцаш, Ленина хьалхарчарца оттадаьд мехкдаьтта промышленность юхаметтаоттаярен дегIайоалаярен дешаш. Йоккха терко еш хиннай цо Грозне, Кавказе керттерча промышленни центрех йола цаI из хиларах тарра. Грознийи Майкопи мукъаяккхарах, Грозне 15 миллион пунт бензин да аьнна Г. К. Орджоникидзе шийга хоам бича, В. И. Ленина аьннад мехкдаьтта промышленность юхаметтаоттаяраи мехкдаьтта а мехкдаьтта продукташ а дIаяхьараи Iалаьмате чехка гIулакхаш де деза.

Мехкдаьтта промышленность юхаметтаоттаеча грозненски болхлой класса долча новкъостала 1921 шера август бетта Ленина инициативах И. М. Губкин керте латта къахьегамеи оборонаи Совета чрезвычайни комисси яйтар.

Цу документаша а кхычар а тешал ду Ленина мехкдаьтта промышленность юхаметтаоттаяра, Грозне болхлой чIоагIа йоакхо еш хинна хилара. Из дика кхета а деш чIоагIа къахьийгар болхлоша промыслаши заводаши юхаметтаоттаеш. Мехкдаьттахоша турпала къахьегар бахьан долаш 1925 шу дIакхоачаш Грознера мехкдаьтта промышленность юхаметтаоттайир. 1913 шера даьккхачул дукхагIа мехкдаьтта даьккхар цу шера.

Социализм хьалъеш шоаш хьалхара баьккха гIа шоашта дукха езача цIераца — Владимир Ильич Ленина цIераца бийзар Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша. Масала, 1924 шера даь АмагIара — ГIойтIара канал В. И. Ленина цIерах да.

Доккхал да дезаш, нах дукха безаш, дерригача къамийи халкъийи сийрда кхоане хургхиларах кIоаргга тешаш хинна В. И. Ленина оамал эрсечоа, нохчочоа, гIалгIачоа — моллагIча а къамах волча къахьегамхочоа социализми коммунизми хьалъяра тIехьа лоаттабеча къовсаме цун дог ураоттадеш бола хьаст а хинна дIаэттай.

Цун цIераца хьалъю вай мехка къахьегамхоша коммунизм, цо кхеллача Коммунистически парте хьалхле а лелаеш.

Ф. ВРУБЛЕВСКИЙ,
исторически Iилмай кандидат.

В. И. Ленин Коминтерна III-ча конгрессе къамаьл деш ва.
СССР халкъа художника Н. Жукова дилла сурт.

ТАСС фотохроника.

КЕРТТЕРЧАРЕХ ДОЛА ДЕКХАР

В. И. Ленина ший «Сийлахь-йоккха почин» яхача балха тIа белгалдаьхад, «Къахьегама овсарле, из, юххера а, эггара лоархIамегIардар, эггара керттегIардар да керда общественни строй котъялара» яхаш.

Советски Союза Коммунистически парте XXIII съездо пхе шера планах йолча ший Директиваш тIа лерхI доккхий халкъа боахама декхараш кхоачашдаь чакхдоахилга.

Директиваш тIа аьннача тайпара, пятилетка керттера экономически декхар — Iилманеи техниканеи дуденнарех, ерригa общественни производство индустриальни дегIаахарах, цун эффективности къахьегама овсарлеи лакхъярах мамогга пайда ийбара ларда тIа промышленни производство дикка дегIайоалаелга, юрта боахам дегIакхувлара лакха а соцам боллаш а йола темпаш Iалашъелга, из бахьан долаш халкъа вахара боарам лоадам боллаш айбелга, берригача советски наха эша материальни а культурни а гIулакхаш нонагIа дизагIа Iалашделга хилар лерхI парте.

Iилманеи техниканеи дуденнараш шерра производствана юкъекхахьара, производствана специализаци яр дегIакхувлара, къахьегам Iилма ларда тIа вIаштIехьбахара, квалификацеш лакхъяра ларда тIа къахьегама овсарле дегIаахара темпаш сихъелга лерхI плана тIа.

Шера керте юккъера лаьрхIа къахьегама овсарле дегIаахара темпаех (болх беш волча цхьан сага сих лоархIаш) промышленносте 6 процент хул, дIадахача пхе шера хиннача 4,6 процента меттел, гIишлош хьалъеча 6,6 процент хул, дIадахача пхе шера хиннача 5,3 процента меттел.

Мехкдаьтта оборудованенеи инструменташтеи ремонт яра керттерча управлене Грозненски ремонтно-механически заводо, кхыча предприятеша а санна, шийгара доагIа дакъа лоац къахьегама овсарле лакхъяраи производства боарам алсамбаккхараи юкъе.

Производства боарам пхе шера чухьа заводе алсамбаргба 1,3-зза, болх беча цхьан сага лоархIаш къахьегама овсарле лакхлургья 32,8 процента. Хьал а яь, болх бе йолайолийтаргья шера керте 10 эзар задвижка хьае низ бола задвижкаш ю цех. Шер а ергья, эргаьха тоа а ергья механосборочни цех, запасной доакъой цех, хьамча-технически изделей цех. Цу цехий продукци шозза гаргга алсамъяргья. Уж я пхе шера йола тха завода перспективаш.

Завода укх шерарча балхах лаьца ала безам ба са. 1966 шера производства боарам 1965 шераца нийсбича 16,1 процент алсамбаьккхаб, къахьегама овсарле 6 процент лакхъелга оттадаь планах, хIаьта хьалхарча квартале из 8,5 процент лакх а енай.

Мехкарча мехкдаьттахошта эшача 200 атм. йолча буровой насосашка уха элементаш кийчъю поточни лини вIаштIехьъяккхарца дувзаденна уж арахецилга 2-зза алсамдаьккхад: бIаь комплекта меттел укх шера 200 комплект кийчъергья.

Запасной доакъой цехе вIаштIехьъяьккхай буровой насосашта йола поршнеш, штокаш, клапанаш кийчъю массехк поточни лини. Из бахьан долаш укх шера запасной доакъош арахецилга ах миллион сома алсамдаьккхад.

Котельно-сварочни участке йоккхий блокаш кийчъю конструкцеш производствана юкъеяхьарца дувзаденна ца эшача даьннад тоххам бара блокаш вIашагIъехкилга. Цун чотах блокаш арахецилга 8 комплекта алсамдаргда: уж укх шера 20 комплект кийчъергья 12-нена меттел. Цо дикка аттача боаккхаргба буровой оборудованена монтаж ечара вай республика бурув деттарий болх.

Мехкдаьтта оборудованена ремонт еча цехе ремонта дикал тоаяр духьа болх бе йолаядийтай турбобураш, роторaш, АКБ-3 яха дIоагIаш таххара йола стендаш. 20 процент алсамдаьккхад буровой насосашта, роторашта, вертлюгашта, лебедкашта ремонт елга.

Производства технологи дикагIа тоаяра, изделей дикали уж тешаме хилари лакхдара, царга дIадодар лохдара дола дуккха а гIулакхаш да чакхдоахаш.

Завода коллектив дунен халкъашта юкъерча цIейна — 1 Мая сийленца накъаяхара йолча яхьа юкъе яьннай. Цо шийна тIаийцад лакхдаь дола социалистически декхараш, мехка планал совгIа 75 эзар сома продукци дулга.

Ше денна дош коллективо кхоачашдергда.

Къахьегама овсарле лакхъярах дола Сийлахь-воккхача Ленина васкет кхоачашдеш денна керда тороаш лехаргья завода коллективо.

Е. ГУБАНОВА,
Грозненски ремонтно-механически завода йоккхагIйола экономист.

БОАХАМ ДЕГIАКХУВЛАШ

В. И. Ленина указанешца хьалхле а лелаеш экономика дегIайоалаяра коммунизма материально-технически база вIашагIйоллара халкъа деррига низаш тIадерзаду вай партеи правительстваи. Цун къаьгга масал да, КПСС XXIII съезда решеней ларда тIа дIахо а юртбоахам дегIабоалабара йола мероприятеш.

Цхьа шу мара дац КПСС ЦК мартовски Пленум хинна. Растениеводстваи хьайбаи продукташ дукхагIа яхара доккхий декхараш отталир Пленумо юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка.

Цхьа шу дукха ха яц, хIаьта мел толамаш даьхад цу лоаццача хана?

Дикка дегIабенаб вай мехка юртбоахам.

Хьожаргда вай тха колхозага.

1964 шера экономически мелача кхаь колхозах вIашагIъеллар тха колхоз.

Кагийча боахамаша ялатий доха хьувкъам кхебора, хьайбай продукташ кIезига йоахар даим, зене хулар. ХIанз овлангара хувцаденнад гIулакх. ДIадахача шера юххьанца пайда беш чакхдаьккхар колхозо юртбоахама шу. 1964 шера чуийцачул шозза дукхагIа ялат чуийцар колхозо дIадахача шера. Дикка лакхбелар хьажкIа, шекара свекла, кхыйолча юртбоахама культурай хьувкъам. Уж санна дола хьокхамаш хIанзалца хиннадац колхозе. ХIаьта из ца ховш ийсденна хIама дац.

Дерригача оахам деча лаьтта, 4378 гектара тIа лакхара хьувкъам лу культураш дIаюв оаха. Агротехника хьалха латтача опытах органически минеральнии удобренеех бизза пайда эцара дукхагIа теркам тIабохийт тха боахаме хIанз.

Духхьал юртбоахама продукташ дукхагIа яьха ца Iеш, уж яхарга дIабода мах кIезигбара декхар оттадаьд оаха тхоашта хьалхашка.

Цахаллаш ялатий хьувкъам лакхбар бахьан долаш пачхьалкхенга ялат доххара план дуккха тIеххоачашъе торо хилар тха, из бахьан долаш 19878 сом цIена пайда хилар колхоза.

Иштта дика пайда баьлар тхьамках а. Тхьамка лист йоххарах 72000 сом цIена пайда хилар, хIаьта дугах —13000 сом. Уж культураш дIаер дIахо кхы а дегIаухаргда тха боахаме.

Юртбоахама продукташ дукхагIа яхара боккхача лоархIаме да юртбоахама къахьегамхой балха материальни безам тIабахийтар. Боахама экономика лакхъяра йолча цу фактора хьалха лоархIам бацар колхозе.

ХIара къахьегама денах дукхагIа ахчеи ялати хьежалара эша гIулакх деш я хIанз тха колхоза правлени. Тха колхозхоша дIадахача шера хIара къахьегама денах 55 кепиг ахчеи кхоъ килограмм ялати ийцар. Пудухьа хьатIалоагIача денах бIубодаш овсаре къахьег колхозхоша.

ЧIоагIлу колхоза экономика, цо торо хулийт кхы тIа а производства объектай гIишлош хьалъе а юртбоахама техника Iалашъе а.

Из деррига кхоачашдераш нах ба. Тха боахаме дукха ба шоай балха бокъонца бола говзанчаш — хьайбаш леладераш, ялат кхедераш. Лакхара хьокхамаш гойт доаркаша Масхадова Нурглана, Кускова Александра. ХIара бетта шоай нормаш тIехкхоачашъеш хьабоагIа уж. Колхозе цIи хеза ва хьажкIаш лелаю Джамуев Хасмерза. ХIара гектара тIара 45 центнер хьажкIа кхейир пун звенос.

КПСС ЦК мартовски Пленум хинначул тIехьагIа дика толамаш даьхад оаха. Цхьабакъда, из доазув дац. КПСС XXIII съезда решенеш кхоачаш а еш кердача пятилетка хьалхарча шера кхы а дукхагIа толамаш даха лаьрхIад оаха.

Дуга, тхьамка, кхыйола культураш дIаюргйола лаьтташ кхы а шердаьд. Лаьтта леладара культура лакхъеш, дикагIа хьаьндеш ялатий хьувкъам 3—5 центнер совбаккха дага да тхо. Дуккха дукхагIа йоахаргья хьайбай продукташ.

ДIадахача шерана нийсача укх шера хьалхарча квартале 1,2-зза дукхагIа шура яьккхар.

Боккха теркам тIабохийт оаха укх шера удобренеех бизза пайда эцара. Гурахьа йийнача культураштa мел эша удобренеш тайсаяр, пулухьа хIанз цхьатарра хоза, бIарг белабеш хьатIаьннача культураша дог гIоздоаккх.

Дикача агротехнически хана дIайийра бIаьсти юв культураш. Цул совгIа органически удобренеш а тайса дика кийчьяьча заба тIа дIайийнай уж.

Юртбоахама продукташ дукхагIа яхарца цхьана парга дIабода мах а лохбе лерхI оаха. Цу гIулакха механизацех бизза пайда эц, тха хьалхашка лакхара хьувкъам лургболча культурай дика фу дIадув.

Пятилетка хьалхарча шера декхараш йизза кхоачашде, колхоза экономика чIоагIъе торонаш йолаш я.

Тха хьалхара декхар уж йизза кхоачашъяр да.

З. ГУНАЕВ,
Шаьна района Куйбышева цIерахча колхоза председатель.

Баьччана хетаяь

Кхо бIаьннел совгIа саг вар укх деношка Нохч-ГIалгIайчен педагогически училище гулвенна. В. И. Ленин ваь 96 шу дузача денна хетаяь сайре хилар цига. Цун тема яр «Баьчча, хьехархо, саг» яхаш.

В. И. Ленина вахар, цун къахьегама никъ бувцаш лекци йийшар «Знание» яхача общества республикански организаце лектора Аркатин Аркатий Ивановича. Цул тIехьагIа «трибуна тIа ваьлар» Ленин ше. Комсомола кхоалагIча съезде цо даь къамаьл хезар гулбеннарна. Ленина роль ловзаеш вар РСФСР-еи Нохч-ГIалгIай АССР-еи заслуженни артист Куклин.

Цул тIехьагIа Н. Погодина «Кремлевски куранташ» яхача пьеса тIарча сценага хьежар уж. Юххера Куклина дийцар революце сийлахьча баьчча образ ше мишта кийчъеш хиннав.

Массане а боккхача безамца тIаэцаш чакхъяьлар сайре.

Б. ИЛЬИН.

«СЕРДАЛО»
2 гIа оагI. 21 апрель, 1966 шу.

КПСС XXIII-ча съезда решенеш — вахаре!

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН МЕХКДАЬТТАИ ХИМЕИ КХОАЧАМАШ

Керттера экономически декхар кхоачашдеча — коммунизма материально-технически база хьаеча лоархIамера этап а хулаш семилетка чакхъяьннача ханна нийсъелар парте XXIII-гIа съезд.

Из декхар кхоачашдеча белгалара дакъа лаьцар Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша. Болхлой, инженерий, техникий, гIулакхерча наьха творчески инициативеи къахьегама хьинари айдалар, партийни организацей организаторски массово-политически балха боарам лакхбар бахьан долаш дукххача лоархIамера республика промышленни производство дегIайоалаяра декхараш кхоачашдаьд дIададахача шерашка.

Промышленноста дукхагIа долча доакъошеи предприятешеи ханал хьалха кхоачашъяьй шоай ворхI шера планаш. Республика промышленность бIарчча хьаийцача производства беррига боарам шозза дукхагIа лакхбеннаб семилетка шерашка. Цу юкъа планал совгIа арахийцай 79 миллион сома маьха продукци, тIаийцача декхарех планал совгIа арахеца езаш хиннар 75 миллион сома маьха мара ца хиннача метте.

Ховш мадарра, Нохч-ГIалгIайчен керттера рузкъа да мехкдаьттеи мехкдаьттаца йоаккха гази, хIаьта иштта уж чакхдаьхача хьахула маьхера продукташи. Аьлча кхоачам ба, республике йоаккхача ерригача продукцех 60 процент хIана яц аьнна яр мехкдаьтта, газови, мехкдаьтта чакхдоахача, мехкдаьтта химически промышленноста даькъа кхоачаш хилар.

ДIададахача 7 шера 4-зза дукхагIа даха доладелар мехкдаьтта. 1964 шерре а Къилбаседа Кавказа мехкдаьтта районашта юкъе хьалхара моттиг лаьцар вай республико мехкдаьтта даккхара гIулакхa. Съездо болх беча деношка, 31 марта, мастерий А. В. Брушневскеи Б. П. Сухопаровеи бригадо бурув а теха, БоргIане яьккхача № 34 йолча скважино низ бола — денненн бийсаннен эзар тонн совгIа — мелови мехкдаьтта кIедж техар 4200 метр кIоаргачара. Керда мехкдаьтта даьппача цу моттиго Iалаьмате йоккхий перспективаш хьаелл дIахо мехкдаьтта алсамагIа даккхара.

Республика мехкдаьтта доаха промышленность толаме дегIаахар бахьан долаш укх тIеххьарча шерашка эргаьннай Грозненски мехкдаьтта чакхдоаха промышленность а. Бокха болх чакхбаьккхаб болх беш йолча мехкдаьтта чакхдоахача установкашта реконструкции модернизации яра чотах производствени мощностий низ совбоаккхаш.

Экономически лоархIамаша хьахьокх, установкашта реконструкции модернизации яр уж тайпа керда установкаш хьалъечул шозза—шозза ахазза дарегIа хилар.

Цу дакъе белгалдоалаш да, Грозненски крекинг-заводе даьха толамаш. Инженерий группа инициативах шоай низаща проект оттаьяр заводе вIашагIъэдаь мехкдаьтта чакхдоахаргдолаш термически крекинга кхаь установкана реконструкци яра. «Грознефтехимпромстрой» яхача треста гIишлошъерийи монтажникийи новкъосталца чакхъяьккхар реконструкци. Из бахьан долаш балха овсарле лакхъелар заводе: автобензина — 45 процент, дизельни доагора — 8-зза, химически производствана эшача бедала — 3-зза. Еррига арахеца продукци дукхагIа хилар 34,7 процент, къахьегама овсарле 33,5 процент лакхъелар.

Установкашта реконструкци ярга дукха ахча дIалоде а, дIададахар юхаметтаотт цхьан шера. Реконструкци яра мероприятеш дIахо а шоррача масштабаща чакхъяха еза, хIана аьлча хьалхагIа лелабаьча, реконструкци елга искусственно сецадаьча наькъо, КПСС XXIII-ча съезде белгалдаьххача тайпара, бокъонца техничeски тIехьадисарга вугар.

Укх тIеххьарча шерашка мехкдаьтта чакхдоахараша баьча балха лоархIамера итог я мехкдаьтта химишерра дегIайоалаяра низ бола бедала база хьаяр. Семилетка шерашка Грозненски химически комбинате йоаккха еррига продукци 4,5-зза дукхагIа хиннай. Цу предприяте лоацача хана хьаяьй синтетически этилови спирт, полиэтилен, синтетически дубителаш хьаю йоккхий производстваш.

Синтетически этилови спирт мехка халкъа боахама боаккхача экономически лоархIаме хилар хьахьокх укх даннеша: алхха цхьан 1965 шера арахийцад дукха совгIа-эшашагIа доацаш итташ млн. пунт ялат мукъадаккха йиш хилийтача боарамера спирт.

КПСС XXIII-ча съезда решенеша боарам боацаш чIоагIа лакхбу экономически стимулий лоархIам. Вай промышленносто рентабельно болх барга, организационно - технически мероприятеш юкъеяхьарах хьахулача экономически эффективностага хьежжа хургда накопленеш дукхагIа хулга, советски халкъа материальни хьал-торо дIахо лакхъелга.

Шерра хьаллаьцар комплексни экономически эффективность бахьан долаш ях йоаржае аьнна Грозненски нефтемаслозавода коллективо баь тIахьехам. Завода партийни комитета инициативах комплексни экономически эффективность бахьан долаш ях лелаяра опыт ерригача паччахьалкхенна боккхача лоархIаме а дукхагIа йийцача бакъахьа хургйолаш а я.

Цун чулоацам сенах латт аьлча, из латт, Грозненски нефтемаслозаводе беррига болхлой, инженераш, техникаш чурча кхоачамех бизза пайда эцара, продукци яккхарга дIабода мах дIахо лохбара, накопленеш алсамъяхара йоакхо еш хиларах, продукце дикал тоаяри къахьегама овсарле лакхъяри духьа даим къовсам лоаттабеш хилара, потребителашта новкъостал деш хиларах. Цу тайппара, экономически дикалеи хьокхамаш тоале деза шоай заводе меттел, цунца ювзаенна йолча предприятешка-поставщикашкеи потребителашкеи.

Практически мишта вIаштIехьдоаккхаш да из? Волгодонски химически комбината коллективаца барта болча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводеи Грозненски нефтемаслозаводеи технологий уйла цхьан деша тIа сецай: бухсоццаш хьахула тIехдика продукци яккхара Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе арахецача парафинисти дистиллатеи Грозненски нефтемаслозаводе хьаеча парафинеи параметраш хувца еза. Цунах грозненски предприятеш зенаш хила дезаш яр, хIаьта царна уж бокъонца хила а хилар. Иштта, Волгодонски комбинате кубови остаткаш — кIувна хьисапера веществаш — кIезигъелар 21,8 процентагара 13 процентага кхоачаш, цхьабакъда, лоархIаме йола продукташ — синтетически хьаьна кислоташ — 21 процент дукхагIа хилар. Юххера а кислотай цхьа тонн яккхарга дIабода мах 108 сом лохбелар, хIаьта вIаши бувзам болча цу предприятешка уж мероприятеш чакхъяхарах шера кходаь деррига ахча 2 млн. сом хилар.

Нефтемаслозавода дика почин КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюрос къоабал а яьй, «Грознефтехимзаводы» яхача объединене предприятеша санна, иштта республика кхыча коллективаша хьал а лаьцай.

Цунца цхьана дукха а йоккхагIа торонаш йолаш я мехкдаьтта, газови, мехкдаьтта чакхдоахача, мехкдаьтта химически промышленноста предприятеш, цар кхоачамаш дерригаш а даьхадац оарцагIа.

ХIана а ритмично болх беш яц мехкдаьтта химе цхьайола предприятеш, цхьаццадолча бетташка кхоачашъяц цар производствени программа.

ХьалхагIа а санна балха тIа дукха кхоачамбоацараш дут республикерча бурув деттараша, бурув тохара планаш цар кхоачашйойя а. Бурув тохара балхаш во вIаштIехьдаьха хилар бахьан долаш вIаштта массехк шера кхоачашъяц тохкама бурув тохара план, хIаьта цо а ший аргIанна новкъарле ю кхыдола лоархIамера хьокхамаш кхоачашдара: бурув сихагIа тохара, мехкдаьтта промышленни запасаш дукхагIа хилийтара, и. кх дI.

Соахка 68 авари яьй «Грознефта» объединене, хIаьта из бахьан долаш зехьа яйнача 53 эзар сахьат совгIача хано болх беш йоаккхача еррига ча ханах 10 процент дIалоац.

Царех доахк вай кхоачамаш!

ДIаихача шерашка а санна, мехкдаьтта промыслашка хIанз а лоха я мехкдаьттаца йоаккхача газах пайда эцара коэффициент. ХIара деннеи бийсаннеи гIулакх доацаш алаех йов 2 млн. кубометр гаргга газ. Из газ тоъаргъяр 200 эзар киловатт низ болаш йола электростанци доагорца Iалашъяра.

Кхы а дукха я къоастаяь яланза йола проблемаш. Царех лоархIамегIаръяр — кIоаргеи тIехкIоаргеи скважинаш яха Iомадалар. Геологашта хетачох, Нохч-ГIалгIайчен лаьттанна кIалхарча ганзашка доалл шортта мехкдаьтта доагор.

Цхьабакъда, из мехкдаьтта цу кIалхара хьалдаккхара, из тIа-тIа дукхагIа доахилга Iалашдара мамогIа дукхагIа яха еза 5—7 эзар метр кIоарга скважинаш. Белгалдаккха ловш да, кIоарга скважинаш яхара проблема хIанзле Азербайджанеи Украинаи мехкдаьттахошта хьалхашка этта хилар, кIоарга бурув детташ скважинаш яхара аргIа хIанз Татаре, Башкире, мехка кхыча районашка хилар.

КIоарга скважинаш яхара балхаш толаме кхоачашлара балха овсарле лакха йолча буровой оборудованеца, тIех чIоагIача бурув деттача, обсадни, насосно-компрессорни турбашца, скважина керте увттаеча хIанзарча оборудованеца Iалашбе беза бурув деттараши эксплуатационникаши.

Догдоахийла я промышленноста доакъошка гIолла кулгалдеча хIанзарча хьалашка уж дешаш аьттув болча оагIорахьа къоастадергхиларгеи Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттахоша дIахо йодача хана мехкдаьттеи гази дукхагIа йоахилга Iалашдергхиларгеи.

Кердача пхе шера промышленность дегIаухача белгалдоалаш хургда цун доакъой структура эргайоахаш тоаелга, прогрессивнегIеи кхомегIеи дола доакъош а производстваш а сихагIа дегIакхувлилга.

Кердача пятилетка керттерча декхарех цаI да, КПСС XXIII-ча съезда Директивашка аьннача тайцара, технически толашагIа, тIехдика хьокхамаш долаш йола продукци арахецилга.

Цунца дувзаденна чIоагIа эттад «Грознефтехимзаводы» яхача объединене предприятеща арахецача продукцех дола дош.

Ховш мадарра, Грозне арахецача мехкдаьтта продуктех дукхагIараш, дикалга диллача, ГОСТ-о маяххара я. Цхьабакъда, вай заводаша хьаю цхьайола мехкдаьтта продукташ дикалга диллача чурчеи арахьарчеи рынко маяххара яц. 80 процент совгIа дола автобензинаш А—66, А—60, А—56 яхача лохача актанови бензиний хьисапе арахецаш да. Долла хIама вIаштIехьа дац дизельни доагорий дикала а, хIана аьлча шелдалара температурагеи маза хиларгеи диллача ГОСТ-о маяххара дола дизельни доагор доаккхача хана новкъарле ю парафин йоалла мехкдаьтташ чакхдахаро. Цун маIан малагIа да аьлча, из да. Грознера дукхагIа йола мехкдаьтта чакхдоаха заводаш ткъаь итт шу хьалхагIа дена хьалъяьи реконструкци янзеи хилар а кердагIа йола установкаши процессаши хьал ца яр а.

Мехкдаьтта чакхдоахаш хьаеча продуктай дикал лакхъяра дешаш овлангара дена къоастадара шоллагIа процессаш оалаш яраш сихагIа юкъекхахьа еза. Цудухьа кердача пхе шера планах Грозне хьалъе лаьрхIад лохаоктанови бензинаш чакх а доахаш лакхаоктанови бензинаш ду низ бола йиъ установка. Эггара хьалхара цу тайпара установка хIанзале а хьалъеш латт Грозненски нефтемаслозаводе.

Республике мехкдаьттаи мехкдаьттаца хьайоалача газеи йоккхий запасаш, мехкдаьтта чакхдоаха йоккхий заводаш, квалифицированни кадраш хиларо аьттув боакх мехкдаьтта химически промышленность дIахо дегIакхувлара. Из теркал а деш, СССР Министрий Совето хьаллаьцар вайцига синтетически каучука завод хьалъе аьнна вай енна предложени.

Город Гудермесе вай индустре йоккха гигант хьалъергйола моттиг кийчъе йолаеннай гIишлошъю организацеш.

Керда установкаши производстваши кхы а хьалъе лерхI мехкдаьтта химически продуктай дикал лакхъяра.

КПСС XXIII-ча съездо чIоагIа уйла тIаяхийтар кердача хьалашка кадраща бу болх чIоагIбара.

Доакъошта кулгалдара принципага довларо дIалех, производство технически экономически кхетамца лелаелга, производствени фондех пайда дикагIа эцилга, хIаьта цу гIулакха инженерни говзала нийсса лакхбе беза берригача болхлой экономически знаней боарам а.

Цунца дувзаденна республике шерра даьржад кадрашта экономически образовани лулга.

КПСС обкоме вIашагIа а ехка цхьан беттеи ах беттеи болх бир республикерча кулгалдеча болхлой экономически образовани лакхъеча курсаша. Экономически знанеш лакхъяра цхьаькха этап — промышленноста предприятешкеи доакъошкеи юкъерча звенох болча болхлой дешар вIаштIехьдоаккхилга, хIаьта из хIана шерра дIадоладенна а да. ХIанз парте горкомашкеи райкомашкеи болх беш я экономически знаней университеташ.

Боахамий кулгалхой, партийни, советски, профсоюзни организацей лоархIамегIара декхар да производствана планаш уваттаяреи экономически стимулировани яреи кердача хьалаш тIа дIатIадоалилга вIаштIехьдаккхари плана хьисапе чакхдаккхари.

Массе оагIорахьара терко а еш геттара дика кийчо е еза цунна, пайда эца беза хIанзле кердача хьалашка болх бе йолаеннача мехка предприятей опытах. 1-ча апреле денз кердача тайпара болх бе йолаеннай «Старогрознефтеи» «Малгобекнефтеи» мехкдаьтта промыслови управленеш. Кхетадеш да, укх шера планированеи материально - технически Iалашони дешашка халонаш кIезига хургйоацилга. ХIанз а къоастадан за дукха да планови хьокхамашта фондаш къоастаяра доагIаш дола дешаш, и. кх. дI. Министерствай, ведомствай, объединеней, предприятей кулгалхой по декхарийла бу уж деррига дешаш сихха къоастаделга, производствени заданеши тIанйдеш дола социалистически декхараши кхоачашдара мел эша хьалаш шоай ханнахьа Iалашделга боахама организацешкара хьадеха.

Кердача пятилетка хьалхарча шера хьалхарча квартале дика толамаш дахар — кердача пхе шера планах йола съезда Директиваш толаме кхоачашъяра Нохч - ГIалгIайчен мехкдаьттахоша, мехкдаьтта чакхдоахараша, химикаша шоай деррига низаш тIадохийтаргхиларахи вай мехка коммунистически общество хьалъеча дерригача халкъа юкъарча гIулакха юкъе шоашкара доагIаш дола дакъа лоацаргхиларахи бола тешам ба.

П. ТОНКОНОГОВ,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома мехкдаьттаи химически промышленноста отдела заведующи.

КарагIдаьннарех кхоачам ма бе

Вай парте XXIII-ча съезда баха боагIача тайпара накъабахара духьа района къахьегамхоша декхараш тIаийцалар пятилетка хьалхарча шера хьалхарча квартала план ханал хьалха кхоачашъе.

Цу декхарех дика лоархIабир юрта боахама къахьегамхой. Цар планал совгIа паччахьалкхенга дехкад: 325 центнер дулх, 1190 центнер шура, 250 эзар фуъ.

Из да тха хьайбаш леладераша шоай хьинар ца кходеш къахьегарах хьахиннар. укх шера хьалхарча квартале чIоагIа лакхйир хьайбай продуктивность. Ерригача районе юкъера лаьрхIача хIара кхоабача Iаттагара яьккха шура 505 килограмм хилар, из 51 килограмм дукхагIа я соахка цу хана яьккхачул. Цу юкъа фуаш дукхагIа де яьлар котамаш. Нагахьа санна соахка хьалхарча квартале хIара яхкача котама тIехьара 33 фуъ гулдаь дале, укх шера хьалхарча квартале 40 фуъ гулдаьд.

Соахкарчул дикагIа Iангара даьхар доахан. ДукхагIа долча боахамашка гIел ца луши продуктивность эша ца еши Iангара даьлар уж. ХIаьта «Путь к коммунизму», «Красный пахарь» яхараш, Менжинске цIерах яр санна йолча колхозашка соахкарчул дукхагIа яьккхар шура—«Путь к коммунизму» яхачо 38 процент, «Красный пахарь» яхачо 21 процент, Менжинске цIерахчо 10 процент. Цо йиш хилийтар царга паччахьалкхенга шура йохкара план ханал хьалха кхоачашъе: хьалхарчунга — 144, шоллагIчунга—125, кхоалагIчунга — 132 процент.

Цу боахамаша дикка тIеххкхоачашъяьй паччахьалкхенга дулх дохкара план. «Путь к коммунизму» яхача колхозо 149 процент кхоачашъяьй план, «Красный пахарь» яхачо — 124 процент, Менжинске цIерахчо — 106 процент.

ХIанз эггара бехктокхамегIа йола ха хьатIаьттай жа леладерашта — жа дахка доладеннад. Ала дезаш да, хаоттама хьалаша из болх дикагIа чакхбаккхара новкъостал деш хилар. ХIаьта хьалха латтача жа Iуй бригадаша цунах пайда а эц. Хьахиппа Iоахарий ца дойта а шоаш тIаийца декхараш кхоачашде а гIерт уж. Дика толамаш даьхад «Шелковской» совхоза, «Путь к коммунизму» яхача колхоза жа леладераша, «Красный пахарь» яхача колхоза цхьаццайолча жа Iуй бригадаша. Масала, укх шера 1-гIа апрель хьатIакхоачаш бахкача хIара 100 жийво 145 Iаьхар баьб Социалистически Къахьегама Турпала Наурды Акватович Эсмухамбетова жа Iуй бригаде, вокхагIа йолча жа Iун нов. Титов Фома бригаде — 146,6 Iаьхар, социалистически Къахьегама Турпала Амитов Умурзака бригаде — 141,6 Iаьхар. «Путь к коммунизму» яхача колхозерча 6710 жийнах бахкача 4686 жийво 6482 Iаьхар баьб, хIаьта уж ерригача колхозе юкъера лаьрхIача хIара бIаь жийна 138,3 Iаьхар кхоач. Из боккъала а башха результат я. ХIаьта цу колхозерча Канаков Андрей, Казбаев Батаргали, Малюков Кульма санна болча жа Iуй бригадашка хIара бIаь жийво 154—150 Iаьхар баьб. ХьалхагIа а санна «Красный пахарь» яхача колхоза жа Iуй бригадашта юкъе хьалха латт Баймурзаев Бальбекеи Батаев Османеи бригадаш. Цар результат — хIара бIаь жийнагара 147—157 Iаьхар.

Укх шера во лелац тха механизаторий гIулакхаш. Цар а иштта тIехкхоачашдир съезда сийна шоаш тIаийца хинна декхараш. Хьалхарча квартале тракторашта ремонт яра план 117 процент кхоачашъяьй, ялатий комбайнашта ремонт яра план — 105 процент, иштта тIехкхоачашъяьй тракторни сеялкашта, культиватораштa, косилкашта ремонт яра план а. ДIаяхача хана цIаккха а ца йигача тайпара хьалха кхашка дIайигар укх шера шоай техника механизатораша, хIаьта из бахьан долаш шоай ханнахьеи лакхача агротехнически боарамеи чакхдаьхар бIаьстан юкъе кхашка ду балхаш. 4 эзар гектар совгIа долча гурахьа дийнача ялаташта минеральни подкормка яьй, кхашка дIайихьай 13 эзар тонн органически удобренеш. Болх дикагIа вIаштIехьбаьккха дийхкад лаьттах тIоадал чуйолийтара дехка вегетационни хиш.

Съезда сийна лаьцача социалистически яхье района къахьегамхоша даьха толамаш дIачIоагIде а дIахо дегIакхувла а деза, деррига низаш пятилетка хьалхарча шера заданеш ханал хьалха кхоачашъяра тIа а дерзадеш.

Цунца цхьана ала деза, коммунистий низаши парте съездо айдаь къахьегамхой творчески хьинари 1966 шера план толаме кхоачашъяра оарцагIдаха вIаштIехьдаьнна еррига партийни организацеш ца хилар. Цудухьа паччахьалкхен декхар тIадисар фермай, бригадай, бIарччача колхозий цхьайолча коллективашта.

Масала, Ленина цIерахчеи «Червленский» яхачеи колхозий шурийтоварни фермай болхлоша соахкарчул дукха кIезигъялийтай доахана лу шура: Ленина цIерахча колхозо — 112 килограмм, «Червленский» яхача колхозо—60 килограмм. ХIаьта из бахьан долаш «Червленский» яхача колхозагара паччахьалкхенга дIа ца кхоачаш йисай 149 центнер шура, «Коммунтерн» яхача колхозо дIаеннац 193 килограмм шура. Паччахьалкхен декхар тIадисад Ленина цIерахча колхоза хьайбаш леладерашта, хьалхарча квартале дулх дIададара план 42 процент мара кхоачашъяьяц цар.

Хьувкъам лакхбара хIанз а массанахьа лоаттабац бокъонца къовсам. 1-гIа апрель хьатIакхаччалца оаха хий дилла гурахьа дийнача ялатий 1370 гектар мара дац, лаьттах тIоадал чуйолийташ хий диллад 9327 гектара тIа, из хул хий дехкаш долча дерригача лаьттах 53 процент. Хий эггара кIезигагIа диллад «Червленский», «Коммунтерн» яхача, Ленина цIерахча колхозашка.

ХIанз, ялат дукхагIа даккхара декхар лардий лард а лоархIаш оттадеча хана, хьувкъам лакхбар духьа къовсам лоаттабара дош иштта теркал ца деш дита а боахамашка йолаш йолча торонех пайда ца эца а йиш яц. Паччахьалкхено дукха ахча дIадохийт хиш дехка лаьтташ дукхагIа хилийтара, хIана аьлча цу наькъаца, хаоттама хьалаш миччa бесса хуле а, лакха хьувкъам кхебергба. Цудухьа, лаьттан цхьаккха а квадратни метри хин цхьаккха а кубически метри зехьа йовргйоацаш, цар пайда тергболаш, рузкъа алсамдоахаргдолаш хиш дехкача лаьттаех пайда дикагIа эцара декхар оттаду тха района къахьегамхошта хьалхашка.

Шерра дувца деза социалистически яхь мишта лел, хан-ханнахьа цун итогаш е а, хьалхабаьннараш хестабе а беза, хьалха латтарий опыт кхычарна дIаIомае а керда толашагIа мел дар производствайюкъекхахьара царна новкъостал де а деза.

«Путь к коммунизму» яхача колхоза коммунисташа, колхозхоша, юрта боахама специалисташа, шоай торонашка а хьежа, лаьрхIад парте XXIII-ча съезда Директиваша хьалхашка оттадаь пхе шера юртбоахама продукци 25—30 процент дукхагIа яккхара а паччахьалкхенга йохкара а декхар тIеххкхоачашде, хIаьта цу тайпара торонаш тхо йолаш а да.

Ерригача партийни организацеша уж тайпа гIулакхаш хьаллаца а пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра къахьегамхой оарцагIбаха а беза.

И. ПОЛУШКИН,
КПСС Шелковской райкома секретарь.

ДИКАЧА НАХАХ

ДАИМ ХЬАЛХА

Дика механизатораш дукха ба «Ингушский» совхозе. ХIаьта а уж бувца эттача эггара хьалхагIа механизатора Додов Умат-Гире цIи йоаккх совхоза кулгалхоша. Из зIамига саг вале а совхоза йоккха балха опыт йолча механизаторех ва. Механизатор волаш дукха балхаш даьл цо Казахстана совхозашка. Юххьанца цигара хьайоладеннай Умат-Гире балха стаж а. Цигача а цIи хеза гIорваьнна механизатор из хинналга тешал ду цун трудовой книжка тIа язъяьча дукххача благодарносташеи совгIаташ ийдаьд аьнна даьча йоазонашеи.

Казахстанера цIавеча «Ингушский» совхоза тракторно-полеводчески бригаде дIаэц Додов. Шийна бригадиро хьалуш хинна ДТ-54 яха цIенна трактор хьа ца а эцаш совхоза тIера дIаяккха кийчъяь «Беларусь» яха тишъенна трактор йийхар Умат-Гире. КIирвенна пунна дIабIарахьежа цецваьнча аьлар бригадира Цечоев Юнуса: «Со-м хьона дика хар де воаллар...» Цхьабакъда, Умат-Гире ше аьннар мара ле тиганзар. Цхьан бетта из трактор тоаеш ваьллар из. Май бетта кхай тIа араяьнна цун трактор гуйрийна ялат чуэццалца кхы йоханзар. Из дар 1957 шу. Цу хана дена 140—150 процентал лохагIа хиннац Умат-Гире дийнахьара нормаш.

ДIададахача шера Iай ший комбайна ремонт еш воаллар Додов. ХьатIа а вена ДТ-54 яхача трактора ремонт е аьнна дехар дир отделене управляюще Гуноев Iумара.

Укх шера 1-гIа март хьатIакхоачаш комбайни трактори ремонт яь дIаоттайир цо. ХIанз ший новкъосташца цхьана кхашкара балхаш деш ва тракторист. Додов Умат-Гири. Гидуаргаш дIаювш ба уж. ХIара денна нормаш 140 — 160 процент кхоачашъю цо. Цу совхозе болх бе дIаволавеннача хIара шера совгIаташ ийду цIи хезача механизатора.

В. ТАГУРОВ.

КЪАХЬЕГАМЦА ДАЬККХА СИЙ

Районе массане евзаш цIи йоаккхаш а лоархIаш а я Наурски района «Терский» яхача жа леладеча совхоза шоллагIча отделене доярка Кадырова Малихьат. Шийгара хьокхам гойташ массахана хьалхе лелаеш хьайоагIа из къоначa дояркашта юкъе. «Къахьегам безарца, дог-уйла цIена хиларца белгалъювл Малихьат,—йоах отделене зоотехника С. Каплановас.— Шоашта ца ховр хатта, новкъостал де ала боагIа из йолча, кхыбараш, цунна тара хида гIерт».

ДIададахача шера декабрь бетта дукха шура луш йола группа кхыча дояркана дIа а енна, цун кIезига шура луш дола доахан хьаийцар цо. Из бахьан долаш кхы а дукхагIа сий де баьлар цун хьайбаш леладераш. ХIаьта ше хьаийцача хьайбашкара шура йоккхилга сиха лакхдир цо.

Доахан Iангара доахаш дукха халонаш нийслора Малихьата, масала, мел эш дацар доакъар, цхьабакъда, шура лохйинзар цун хьайбаша. Хьалхарча квартале хIара Iаттагара 520 килограмм шура яьккхар. Цу хьокхамаша торо хилийтар квартальни план кхоачашъе.

Дукха новкъостал ду цо къонача дояркашта, ший балха опыт дIайовзийт, дIахьокх доахан деттара дикагIа йола приемаш.

Денгара денга дукхагIа йоаккх цо шура. Шекo яц шу чакхдоалаш Кадырова Малихьат хьалха санна района дикагIа болча дояркай мугIарех хургхилара.

Сурта тIа: М. Кадырова.

В. Парамонова тексти сурти.

ДУКХА ШУРА ЙОАККХА МАСТЕР

Мадаева Хьамзата Матус Надтеречни района «Верхне-Наурский» яхача совхоза цхьоалагIча отделене шурий-товарни ферме болх бе ена ер бархIлагIа шу да.

Шийна дукха дезаденна ше хьайица гIулакх бокъонца карадерзадара беррига низ а хьинар а тIададахийтад цо. Матуса зооветкружоке деш, хьалха латтача доаркай опыт Iомаю. Иштта ше ца кхоеш еррига уйла тIаяхийта бу цо болх а.

Планови заданеш меттел тIаийца социалистически декхараш а тIехкхоачашдеш хьайоагIа нов. Мадаева шерагара шерага. Иштта 1964 шера ше гIулакх деча вурийтта Iаттах хIаранегара 2580 килограмм, 1965 шера барайтта Iаттах хIаранегара планах 2000 килограмм йолча 2726 килограмм шура яьккхар цо. ДоггIоздоаккхаш да шура совъяккхаряl хьалха латтача доярка доахана шурий хьоанал дикка лакха йолаш хилар. Базисни хьоанал 3,7 процент йолча доахан аьхки даьгIенашка дажача хана 3,9 процентии Iай доахан чусоцалаьча хана 4,2 процентии хулар цун группацарча доахана шурий хьоанал.

Ше доаркала болх беча юкъа дика хьоанал йолаш планал совгIа дукха шура яьккхай Матуса. Духхьал укх тIеххьарча шин шера планал совгIа 250 центнер из лоархIамера продукт яьккхай цо.

Мишта доахалу хьога уж лакхара толамаш, аьнна, шийга хаьттача Матусас дийцар: «Ферма чура распорядок телха ца еш цIенхаштта кхоачашду аз эггара хьалха хьайбашта доакъар дехкилга, царна доагIача тайпара гIулакх делга. Шура мел лургья а хьожаш хIара Iатта къаьсткъаьста гIулакх ду аз. Доакъар дукхагIа мел лу шура совйоаккхача доаханна дукхагIеи дикагIеи дола доакъар лу, сай группацарча доахах малагIа доакъар дукхагIа диллача малагIча доахана шура совйоаккх хайра сона. Царна юкъе ба ахкан замалахь дийнахьи буси 25 килограмм, Iай чусоцалаьча хана юкъера лаьрхIача йиъ процент хьоанал йолаш пхийтта а килограмм шура лу «Карасуля» яха етт. ПхеэлагIа бахкача «Лахмушка» яхача са групперча Iатто ахкан замалахь ткъо килограмм шура лу, хIаьта хIанз дийнахьи буси 13—14 килограмм шура йоаккх аз цунгара. «Девочка» яхача духхьашха бахкача Iатто дIадахача аьхки 15 килограмм лора, укх шера ткъо килограмм шура цо телар дог доах аз.

Доахан къаьст-къаьста кхабарал кIезигагIа лоархIам болаш дац уж деттара техника нийса лелаяр а, къаьстта духхьашха дахкараш. Цудухьа доагIача тайпара детта хьож со уж. Етт беттале хьалха мелдаьча хица биле, цIена гата хьекхе, тIаккха вазелинаца дикка хьув аз шим—цо шим боккхагIа хулийт, шура хьаеча железашка дикагIа болх байт, цу дерригане доахана лу шура совйоаккх. Деттача доахана Iулаш дикагIа долча доаханца тоадара дукха болх бу тха ферме. Хьалхе а оттаяьча календарни планах лакъийт дахка дезденна доахан. МалагIа етт мича хана ца бетташ лакъийта беза, маца бутIе бига беза из, бахкаргбола ха хов тхона. Са групперча доахах цхьаккха етт Iахар бисац, хIаьта 100 процент Iаьсий хьа а хул. Цу гIулакха юкъе доккха дакъа лоац тхона а кхыча хьайбаш леладерашта а цахадлаш новкъостал деча, техника-осеменителa нов. Ахтханов Iисас, зоотехника нов. Хамзаев Заинде».

Ховш махиллара шура совъяккхара боккхача лоархIаме да дика доакъар хилари хьайбаш доагIача тайпара кхабари. Тха боахаме кхоачамхиллали тайп-тайпарареи доакъар хиларах рациональво хьайбаш кхаба вIаштIехьдаккха торо хилар. Юкъера лаьрхIача хIара беттача Iатта луш йола рацион укх доакъарах латт: 35 килограмм моша хьажкIа йоалла хьажкIа силос, 5 килограмм эрий тIаьльнеи дIайийнеи (суданка, магар) баьцаш, 4 килограмм мукха ча. Iатто луча хIара шурий литрага хьежжа 200 килограмм аьхьа концентраташ, 35 килограмм искусственни барда. тух-кхера даим хьаьшка хул, силосаца вIашагIъэйийя лу мел. Гучох во дап доакъар.

Дика кхоаче а, детта доахан толашагIдараш хилийтара племенной болх тоабой а, доахан деттача техникаx нийса пайда эце а пайдан дац, нагахьа санна хьайбаш латтача помещенешка тIуна, бIеха хуле, тайп-тайпарара лазараш къаьстта простуда хулийтача сквозняке юкъе хьайбаш лоаттадойя. Из санна гIулакх хургдоацаш дика гIулакх дарцеи кхабарцеи вIаштIехьбоаккх оаха тхоай болх.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указах марте Къахьегама ЦIеча Байракха орден еннай нов. М. Х. Мадаевайна. Хьалха а республикански, районни организацеша «Верхне-Наурский» яхача совхоза дирекцеи Сийлен грамоташ а премена ахча а луш белгалбаьхаб цун хьаьнала болх. ХIара бетта юкъера лаьрхIача 120—130 сом алапи эц нов. Мадаевас, цул совгIа планал тIех шура яккхарах хIара шу чакхдоалаш совгIата 300 сом ахча лу цунна.

Доккха совгIат даларахи хIара денна ший а ший новкъостий а йоакхо ярахи хьамсарча партенеи советски правительстванеи баркал а оалаш, шура совъяккхара даим къовсам лоаттабеш, 1966 шера ше беттача 18 Iаттах хIаранегара 3000 килограмм шура яккха декхар тIаийцад Мадаевас.

М. ИНАРКИЕВ,
зоотехник.

КИЙЧО ЕШ БА

СССР Лакхехьарча Совета хоржамашка лерттIа кийчо яра хьалха хинвIашагIъеллай Надтеречни районе. ХIара агитпункте агитатораш хьожабаьб. Царех хIаранена итт-итт ков къоастадаьд.

Агитатораша болх нийса бергболаш районе царна лаьрхIа кустови семинараш яьй. Агитатораша еша езача ленцей тематика хIара агитпункте дIанхачийтай. Агитпункташна телефонаш оттаяьй, радиоприемникаш латт, эша литература, плакаташ долаш да.

Знаменскии Надтеречнии яхача юрташка хоржамашка кийчо еча даькъа лоацаш агитбригадаш я.

Геттара дика лелабу пропаганда болх Надтеречни, Горагорск, Минеральни яхача юрташкарча агитпункташа.

М. САЛМАНОВ.

БЕТТА РЕПОРТАЖА ШИ КIИРА

IИЛМАХОЙ ЦIАГIА ХИННА ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

МОСКВА, 16 апрель. (ТАСС). Уйх шерарча бiъ бетто Iалалмате дукха керда знанеш елар Iилмана вай естественни спутника — Бетта хьакъехьа. Бетта ши разведчик — «Луна-9», «Луна-10» яха советски автоматически станцеш яха бокъо а йолаш исторена юкъегIоргья — шоай репортажаш духхьал Бетта тIарен цунна гонахьарча арен тIарен Iочуьенна йола дунен Iилмо эгара хьалха хийтаран шоаш хиларах тарра.

3-ча апреле орбита тIа яьккхача, дунен тIа эгара хьалхарча Бетта искусственни спутнико Лаьттан тIа Iочудаьча хоамех дола хIамаш малара хар духьа тахан Iилмахой ЦIагIа гулбелар пресса виналаш.

Пресс-конференци хьайийлар СССР Iилмай Академе президента, академика М. В. Келдыша.

— Эгара хьалхара Бетта искусственни спутник хьаяр — из я Бутт Iомабарен караберзабарен даькъе дIахора перспективаш хьаеллаш йола керда этап, — аьлар Iилмахочо. — КIаьдда Iохарон Бетта юххерча орбита тIа гIолла го бахарон торо лу Бутт массе оагIорахьара тахкара.

Бетта атмосфера ца хиларо йиш хулийт гамма-излученена, рентгеновски флюоресцентний инфракрасний бустамашта регистраци яра наькъаца Бетта тIехен дуккха свойстваш спутника тIара Iомае. Бетта гравитационни поле хьакъехьара лоархIиме сведенеш хьаэцаргья цу спутника орбита зем бахарца.

Бетта тIа хила тарлуш дола магнитни поле йоккхал бокъонца къоастадара, цун тIехен химически лоаттам Iомабара, Бетта юххерча аренера радиационни хьалаш Iомадара, кхыдола лоархIамера Iилман дешаш тахкара эшача аппаратура Iалалмате йоккха комплекс оттаяьй «Луна-10» яхача космически станце тIа.

Трибуна тIа ва вокха советски геохимик академик А. П. Виноградов.

Iилмахочо маларра дийцар «Луна-10» яхача автоматически станце новкъосталца Бетта породай радиоактивность мишта техкай, геохимевай планета хьа мишта хиниайи цун веществай химически лоаттам мишта тоххаш долча Iилма поанцешкара мах бир цу эксперимента хьалхарча результатий.

Лаьттан горни, породашца радиоактивность хилар къоасталу маршара радиоактивни элементаш — уран, торий, калий-40 дахарца, яхаш дийцар академика А. П. Виноградова. Эгара дуккагIа радиоактивни элементаш йоахкараш континенташа дуккханахьа йолаш йола гранитaш я. Лаьттан чкъорана цхьатарра «базальтови тIоа» а хинна латтача базальтех йоахка радиоактивни элементаш хетаргахьа, гранитах йоахкарел 10-зза кIезигагIа я. Хоьш маларра, базальташ хьахиннай радиогении йовхало беча Iоткъамай лоаттамга диллача кхеран метеориташта тара йола, базальташтен ультракерттерча породаштен екъалуш хинна планета юххьанцара веществе овта а енна. Базальташ ейгагIа хиланах тарра, лаьттан тIехен тIа яьннай. ХIаьта, массаза а, лаьттан чкъорал кIалхагIа ядаш хула ультракерттера породаш 100-зза хIана яц яьнна радиоактивни элементашта къегIа я базальтех. Уран, торий, калий-40 яллара диллача цу ультракерттерча породаех лархIа езаш я кхеран метеориташ.

«Луна-10» яхача автоматически станце тIа оттаьй дуккха каналаш дола сцинтилляционни гамма-спектрометр. Бетта спутника орбитера хьаийца эгара хьалхара гамма-спектраш, хIаьта иштта Лаьтта-Бутт яхача наькъа траекторе фонови бустамаш а вIашши нийсдаьчул тIехьагIа, йоах Iилмахочо, хьахьокх, уж вIашши дукха эргаш ца хилар. Бетта тIехен тIа хула гамма-излучене ерригa интенсивность бIарчча хьаийцача лаьттан тIехен тIа хулача цу тайпарча излучене интенсивностаца нийсъе мегаргйолаш я. ХьалхагIе а баьча къоастамах, Бетта породаех йоахкача естественни радиоактивни элементаша дагайохийт лаьттан базальтови породаш.

Академика А. П. Виноградова дIахо дийцар Бетта юхерча аренера метеорни хьалашта «Луна-10» яхача станце новкъосталца даь тохкамаш.

Цо хоам бир, метеорни веществана тохкам баьб контейнера гома тIа лоттаяьчен кхыметтел ерригаш хьавIашагIа техача грамма бIаь миллионий ворх дакъа мара хулаш доаца, сел кагий метеорни дакъилгаш хьатIакхийтача а хулаш йолчен пьезоэлектрически датчикий новкъосталца. ХIама кхийтача хулуш йола тIехе цхьа квадратни метр хила мегаш яр.

3-ча апреле дена 12 апреле кхаччалца Бетта юхерча орбита тIарча метеорни дакъилгашта регистраци яра ерригa ха дIалаьрхIача 5 сахьатан 16 минутан массехк сеанс гойташ болх бир аппарато, цу юкъа 53-зза метеорни дакъилг кхийтта хилар белгалдаьд. Нагахьа санна юкъера лаьрхIача квадратни метра тIа секунда дакъилгаш тIадеттадалар дийцача, из планеташта юкъерча арене юкъера лаьрхIача тIадеттаденнарел бIаьзза хIана хилац аьнна дукхагIа хургда.

Бетта юхерча арен физически характеристикаш Iомаяра хьакъехьа дийцар журналисташта космически зIанараш тахкара гIулакха вокха специалист, «Протон» яха космически аппараташ сигалъахийтарда дувзаденна ядаьча шийн балхаца вовзаш волча профессора Н. Л. Григорова.

Бетта юххера магнитни поле Iомае йолаелар 3-ча апреле, «Луна-10» яха аппарат Бетта юхерча орбита тIа яьккхачул тIехьагIа. Спутника магнитометрий кхаь а канало хьахьокхарна тешал ду цхьан тайпара а ханхаинаьа а мела магнитни поле йолаш хилара. Зуьш йола Бетта гонахьара мела магнитни поле Бетта ши кIира даьнача хана тайп-тайпарча бахьанех хила тарлу. Из хила тарлу Бетта шийн поле, маьлхагара хьаяьнна планеташта юкъера магнитни поле, Лаьттан магнитосфера «цIог».

Хоьш да, Бетта кхаьта атмосфера йоацилга, цхьабакъда, геттара йоассаеннар — яц ала йиш йолаш яц.

Нагахьа санна Бетта атмосфера йолаш яле, маьлха зIанараша ионизировани яьча цун атомаша хьахилийта декхар да Бетта ионосфера. Бетта юхерча аренерча ионий кхаьта хилар юкъарчая доанцаш дистар духьа «Луна-10» яхача аппарата тIа оттаьяр 10 электрон вольтал кIезигагIа энерги йолча дикагIча ионашта регистрани е йиш хулийташ йола, модуляционни тайпара йола варяженни дакъилгаш лувцарг. Даьхача бустамех хьахиннарана хьалхагIе а къоастам байт Бетта спутника орбита тIа кIезига энергеи йолча ионий тоалолашта регистрани ец хилар.

Интенсивносте лелуш дола хувцамаш, йоах дIахо профессора Н. Л. Григорова, планеташта юкъерча аренерча магнитни хьалашка хулача хувцамашца бувзам болаш а дац, Бетта орбита Лаьттан магнитосфера «цIог» хоада а деш тIехйоал яха уйла бакъеш а да.

Бетта ионосфера иштта лехай искусственни спутник Бетта тIехьашка йоалача хана радиосигналаш хувцаялара характер Iомаяра методаца а. Из зем баьккхар 8-ча апреле. Станци Бетта тIехьашка къайлайоалача хана радиосигналий низ эшабаларен хьагучайоалача хана совбаларен процесс бокъонца ше маярра хьаийцай прибораша. Хьакхьача хоамаш къоастадаро тIахъекхар, сигнала боарам эшабаларен совбаларен закон хьаухаш радиоталгIеш чуйаш е хувцайолийташ йола белгалара газови аре Бетта тIа хилча велургдолаш дола белгалара хувцамаш доацаш йолча Бетта тIехен эгара сатем боацашагIа йолча йиста тIа радиоталгIеншта дифракци хиларгa хьежжа хилар.

Спутнико даьхача тайп-тайпарча физически параметрий бустамашка, аьдар профессора Н. Л. Григорова юххера шийн къамаьл чакхдоаллаш, шийна уйла тIаозаш гIулакх да магнитни поле къовлаялар а, дика ионаш гуьялар а, радиаце интенсивность а Малх — Лаьтта линецарча Бетта оагIонга хьежжа хулаш хилар. Эксперимента результаташ дIахо Iомайчул тIехьагIа цу ерригaча явленей шоайла дола бувзамаш хьагучадовла а тарлу.

Трибуна тIа ва советски астронавтий старейшии академик А. А. Михайлов. Физически тохкамаш дар ца дийцача а, йоах цо, спутник Бетта орбита тIа хилар ше Iалалмате лоархIаме да. Бетта искусственни спутникаша беча наькъа параметрай радиотехнически бустамаш дахаро йиш хулийт геттара маьхера сведенеш хьаэца. Эгара хьалха, къоастадургья Бетта масса, е аьлча дикагIа хургда, хIанз 81,30 нийсса йолаш хьаийца лелаеш йола Лаьттани Беттен массай отношени. Цхьаькха чIоагIа хьашдолаш да Бетта шийн масса центр дIанийсъяларах дола дош. Лаьттанна гонахьа Бутт кхестар тахкаро хьахьекхар, масса центр гуш йолча Бетта оагIон центраца нийслуш а йоацаш, 1 километр хила мегаш цу оагIон центргара къилбаседенгахьа юстара леста хилар. Цхьаькха оагIорахьара, Пулковски обсерваторе тхона гучаяьлар Бетта малхбузенгахьара малхбоаленгахьарча бокъонца нийсса вIашш духьала ца хиларах нийседенна из юстара ластар хетаргахьа мара ца хилар хьахьоккхаш йола цхьайола белгалонаш. Бетта искусственни спутникий наькъий зем бахаро йиш хулийтаргья Бетто боахача гона нийса теори вIашагIйоллараи Лаьтто боаха го цхьан боараме ца хилар тахкаран боккхача лоархIаме дола из дош къоастаде. Бетто тIаувзарах совъювлаш хулаш йола тренеш бахьан долаш ша-тIа лаьгIлу Бетто деннен бийсаннен боахаш бола го, геттара кIезига из лаьгIлой а.

Астрономаша дувца дукха ха я Бетта фигура е хIанз Бутт соана гонахьа кхестара сухалга хьежжа а, е хIанз Лаьттангарча Беттага кхаччалца йолча юкъага хьежжа а яц яхаш. Шеко йолаш дац, Бутт тIаувзаш хилар бахьан долаш Iалалмате шортига Лаьттанна гаьна боалаш хилар. Геттара хьалха дIанхача ханашка, хетаргахьа миллиард шу совгIа ха хьалхагIа, Бутт Лаьттанна дуккха гаргагIа хиниаб, хIаьта цу хана хьаийцай цо вай хана а тIехьа йолаш йола форма. Из форма нийса йоагIа соана гонахьа кхасташ йоаккхача 5 дийн бийсен гаргга йолча ханаца а хIанаарча 384.000 километра меттел Лаьттангарча 150.000 километр хила тарлуча гаьналца а. Диаметрага диллача Лаьттал 3,7-зза зIамагIа ба Бутт, хIаьта, юкъера лаьрхIача хица нийсдеш дола цун кхаьта хилар 3,3 дале, гучох, берригa а базальти гнейси санна йолча езача горни породаех латташ а ба, цудухьа кхоачамболлаш чIоагIа ба из хувцабеннача центробежни низаи Лаьтто тIаувзараи духьалъотта а лаьла из хиннача хана ше хьаийнца форма хувца ца ялийта а могаргдолаш.

Бетта искусственни спутникий наькъий зем бахаро йиш хулийтаргья Бетта тIагIоллара гравитационни поле Iомае, хIаьта цунца цхьана цун юкъерча лоаттамах йола сведенеш а лургья. Цо гаргалургарда вай Бутт хьахиларен цун эволюцеи хьакъехьара Iалалмате хала дош къоастадара.

Дакхе дийца декхараш, йоах Iилмахочо шийн къамаьл чакхдоалаш, Iалалмате хала да. Дииза кхоачаш дуларгдац уж Бетта массехк искусственни спутника новкъосталца мара. Цхьабакъда, догдоахийла йолаш да, хьалхарча спутнико беча наькъа зем бахарон даьхача бустамий результаташта бокъонца обработка ярон дуккха керда сведенеш лургхиларга.

* * *

Конференци дIахьош волча академика М. В. Келдыша жоп делар журналистий хаттарашта.

Хаттар: «Луна-10» тIара сурташ даха хIана хьежабац? Дуккхача Iилмахоща хет, Бетта спутника тIара даьха сурташ Бетта тIа Iоноссара аьттув болашагIа йола моттиг харжара хиланза даргдолаш дац аьнна.

Жоп: Нагахьа санна из тхона мичча хана эшарг хуле, тха йолаш я Бетта цу тайпара сурташ доахаргдола инструмент. ХIана оаха керттера лоархIараш «Луна-10» яхача спутнико кхоачашдеш дола Iилман декхараш да.

Хаттар: Мел хана лелалургья Бетта спутник?

Жоп: Массехк шера леларгья из. Цо бокъонца мел ха йоаккхаргья хIанз хоьргдолаш дац, хIана аьлча цу тайпара лоархIамаш деш хилча, Бетта гравитационни поле бокъонца йовза еза.

Хаттар: Энерги мичара йоагIа станцена?

Жоп: Энерги телаш химически источникаш я станце тIа.

Хаттар: Цхьа-ши саг чухалла долла доккхий кемаш Бетта юхерча орбита тIа дахийта йиш хулийташ йий хIанзара техника?

Жоп: Нагахьа санна цунца дувзаденна мел дола декхараш хIанзле кхоачашдаь техника яьннаяларе, из тайпа кема сигалдахийта хургдар. Из, маларра аьлча, хила йиш йолаш хIама да, цхьабакъда, нагахьа санна из хьалдахийта безам хуле, гучох, дIахо кхы а болх бе безаргба.

Хаттар: Бетта малагIа эксперименташ е езаргья Лаьттан тIа юхаахара системаш бокъонца шаьръяра?

Жоп: Уж тайпа эксперименташ мел е езаргья ала хала да. Цу гIулакха эшаргья, цкъа-дале, Бетта орбита тIара хьаялен Лаьттангахьа йодача трасса тIа ялеи вIаштIехьдоаккхаргдолаш йола двигатель. Технически, управлене системашка диллачеи баллистически декхарашка диллачеи, Бетта юхе гIолла тIехйоалача ракетана торможени яра цунах спутник яр а санна я из проблема. Цудухьа хIанз цхьаккха а кхы тайпа керда башхало йолаш яц из операци.

Аз хьалхагIа а дийцар, эгара халагIа йола проблема лаьттан атмосферал чухьа валара проблема я яхаш. ХIаьта из а кхийола а проблемаш къоастаяра мел аппараташ урагIъяхийта езаргья, — хIанз ала хала да.

Хаттар: «Луна-9» яхача станце тIара хьаийцача, хьалхагIа хинна пресс-конференци йолча хана гучаяланза хиннача деннешта дIахо обработка йича хьахиннарех ала мегаргдарий?

Жоп: Сога ала йиш я «Луна-9» яхача станце новкъосталца даьхача сурташта дIахо обработка яь хилар. Сурташ гаьнал-гаргал тайп-тайпара йолчен сердало бе-бе йолчен хана даьха хиларах хIанз дукха хIама ца эшаш бокъонца ше маларра хьалхашка оттаде йиш йолаш да Бетта тIехен сурт. Стереоскопически изображеней хьисапера сурт хьаэца йиш я. Сурташта анализ ю, белгала аьлча, тIехен геологически свойстваш къоастаяр, хIаьта цо торо лу тIехен лоаттамахи характерахи дола керда хIамаш хара. Кастта кепа теха арайоаккхаргья обработка яь яьнна ерригa материал. «Луна-9» яхача станце баьча балхах хьахиннарашта анализ яра хетадаь арахецаргдолаш къаьстта книжка да.

Хаттар: Саг кемаца Бетта тIа вахийтара пайда эцаргбий «Луна-10» яхача станце траекторех? Мишта кийчъяь хила еза Бетта гонахьа го баьккхачул тIехьагIа Лаьттан тIара юхайоагIаргйола станци?

Жоп: Сона хет, нагахьа санна саг Беттага, Бетта тIа, е Бетта спутника орбита тIа вохийтилга вIаштIехьдоале, «Луна-9», «Луна-10» яхача станцешкара хьаккхьча результаташ Iалалмате боккхача лоархIаме хургья, аьнна. Уж белгала да а да космически техника дегIайоалаяра даькъе доаха, сигаларча кхыча телашка ахарца дувзаденна дуккха дешаш къоастадеш дола чIоагIа лоархIамера гIанаш.

Хаттар: Мишта кийчъяь хила еза Бетта гонахьа го баьккхачул тIехьагIа Лаьттан тIа юхайоагIаргйола станци?

Жоп: Цун хила еза, цкъа-дале, Лаьттан тIа юхайоалаергйола двигателаш; шозлагIа-дале, шоллагIча космически сухалца лаьттан атмосферана тIакхоачаш латта кема пул чухьа доала Iалалмате чоалханера декхар кхоачашделга Iалашдергдолаш йола аппаратура.

Журналистий цхьадолча хаттарашта иштта жоп делар академика А. П. Виноградова а.

Укх сурта тIа шоана бIаргагур я гIалгIа Хашагульгова Махьмада Марем. Ши шу да из Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода балха ена. Из болх беш йолча технологически цехе мел волчо чIоагIа сий ду къахьегама тIера йолча Марема. Цхьанна балхах ца къаьхаш, хIара балха минутах бизза пайда эца ховш, тIадилла гIулакх тIехдика кхоачашдеш хьейоагIа из. Хьинаре дакъе лоац цо цехе дIа мел хьоча мероприятешта юкъе а.

М. ПИЛИПЕНКО, дилла сурт.

БАРКАЛ ШОАНА

Вай республике гуьбеннаб Къилбаседа Кавказа школа-интернаташкара воспитателаш. Ши кIира совгIа ха я цар Нохч-ГIалгIай АССР хьехархой гоазал лакхъеча института курсашка деша. Шоай занятеш мишта чакхъювл дувц цига дакъа лоацачарех цхьабараша. Укх деношка тха редакце дера Дагестанера веннача Г. Г. Гаджиевеи Ростовски областа Шахти яхача городера еннача В. И. Олейникеи яздаь цу тайпара кехат. Из оаха кепа тох.

□ □

ЧIоагIа сакъердаме я тхона еша тайп-тайпарча темаех йола лекцеш. Дика пайда луш я практически занятеш а. Йоккха терко ю цу гIулакха хьехархой говзал лакхъяра йолча института педагогически кабинета заведующе Балахид Сурен Ивановичеи просвещене министерства инспектора А. И. Жогинаеи. Цхьайола занятеш юрташка хул тха. Иштта, дукха ха йоацаш Шаьла района ЗIамигача АтагIа хилар тхо. Цигарча доаман кхалнаьха школа-интернате пионерски дружинай сбор яр. ЧIоагIа дика кийчбеннабар цу сбораха пионераш, хIаьта тIехдика чакх а яьлар из. Белгалдаккха дезаш да цхьаькха. ХIа аьнна школа-интерната коа дIачу доаллашехьа а бIарг тIаэттар тха цига хиннача цIенони. Общежиташка, классни помещенешка, школа ерригача территоре геттара цIена яр. ХIаьта дешархой дика оамалаш а гучаяьлар тхона. Из дерригa да цу интерната директора Дудаева IабдулрахIмана Розае кулгал а деш интерната ерригача педагогически коллектива хьинарца хьахинна.

Тхоаш тIехдика тIаэцарах чIоагIа баркал оал оаха царна массанена а.

Г. ГАДЖИЕВ.
В. ОЛЕЙНИК.

№ 7—8 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

«Союзпечата» киоскашка дохка дIакхаьча а подписчикашта дIадохьийташ а да КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи отдела № 7-8 йола аргIанара «Агитатора блокнот».

СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара хетадаь да номер тIа кепа теха Лакхехьарча Совета Президиума Указ. КПСС обкома секретара Х. Бокова «Керттера декхар — КПСС XXIII съезда решенешта пропаганда яр» яхача статья тIа парте съезда материалаш шерра дIайовзийтара де дезарий хьакъехьа установкаш лу.

Номер тIа я «Кхоачалургбоаца хьаст» яха КПСС обкома промышленно-транспортни отдела заведующе нов. Правенька статья. Авторо тIахьех производственни коллективаш пятилетка кхоачашъяра, хьахьокх продукци дуккагIа арахецара, цунга дIадодар лохдара, цун дикал айъяра резерваш.

Юртбоахама торонех махулла дикагIа пайда эцара хетаяь я парте обкома юртбоахама отдела заведующе Ф. Юрченко «Ялат дукхагIа доаккхаргда» яха статья. Шерра еннай номер тIа «ЛоархIамера даташ» яха рубрика. В. И. Ленин ваьча дийнахьа дена 96 шу дизара хетаяь я В. Симарзина «Ленина идеяши гIулакхаши даим дахаргда» яха статья. «Камаьрша дог» яха корреспонденци хетаяьй Шаьла района «Джалка» яхача совхоза оалхазараш леладеча Социалистически Къахьегама Турпала Аюбова Шумисата. «Агитатор — пятилеткаха» яхача рубрика кIала еннай цифрайи фактайи диаграммай подборка. Иштта блокнота тIа йолаш я укх гаргарча хана беседаш яра долча литература а темай а указатель.

МОСКВА. КЪАЬСТТА ДУКХА НАХ БАР УКХ ДЕНОШКА В. И. ЛЕНИНА ЦЕНТРАЛЬНИ МУЗЕЕ БАЬХКА. ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ ВАЬ ДИ ХЬАТIАКХОАЧАЧА ХАНА УКХАЗА ХИЛА ГIЕРТ МОСКВИЧАШ А СТОЛИЦА ДУККХА ХЬАЬШИЙ А.

СУРТА ТIА: «ОКТЯБРЬСКИ РЕВОЛЮЦИ» ЯХАЧА ЗАЛА ЧУ «В. И. ЛЕНИНА» СКУЛЬПТУРА ЮХХЕ (АВТОР А. ПОСЯДО).

С. Преображенски сурт.
ТАСС фотохроника.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Д. РАСКА ДАЬ КЪАМАЬЛ

ВАШИНГТОН, 19 апрель. (ТАСС). Селхан США конгресса кхыча мехкашцарча гIулакхий сенатски комиссена хьалхашка къамаьл дир США паччахьалкхен секретара Дин Раска, кхыча мехкий паччахьалкхенашта тIемеи экономически новкъосталаш дара 3,39 миллиард доллар хьожадарах йола законопроект хьал а лоацаш. США арахьарча политически гIулакхий ведомствана керте латтачо, из программа дIахояхьанза ярг ца хилар бакъ а деш, йоахар Вашингтоно цхьайолча доазол дехьарча паччахьалкхенашта лоаттадеча новкъостало уж тIеххьаръяраш «кIал гIолларча тийшача балхех» кIалхаръяьхайола.

Кхыча мехкий паччахьалкхенашта лоаттаду алхха тIема новкъостал дувцаш (1966—1967 финансови шера цунга дахийта 917 миллион доллар дех правительства) Раска аьлар, из эгара хьалха а вIашагIкхийттача Штатий шоай «кхерамзле чIоагIъяра» тIадерзадаь а да, аьнна.

«Экономически новкъостал» аьле цIи йоахаш долчунга дахийта лерхIача 2,47 миллиард доллара х, паччахьалкхен сектора яхачунга диллача, 550 миллион доллар Къулбехьен Вьетнама сайгонски режима хьожадаь да. Цунца дувзаденна Раска бакъдора, дукха ха йоацаш хинна сайгонерча доал деча кликана духьалара политически выступленеш бахьан долаш Къулбехьен Вьетнама тайп-тайпарча группай вIашагIкхетилга а «хоржамашка буга гIулакхаш сихагIа де» инарала Ки тIема режим раьза хулийтилга а вIаштIехьдаьнна хилар. Вайна ховш махиллара, аьлар Раска, хоржамаш укх шера августе делга оттадаьд.

Паччахьалкхен секретара Къулбехьен Вьетнама тайп-тайпара йола политически партеш тIахьийхар шоаш ду гIулакхаш «вIаший бартцхьоагIо хилара ларда тIа» де. Из вашингтонски тайпара йола «вIашийра барт-цхьоагIо», цунна хетаргахьа, Къулбехьен Вьетнамеи Вьетнама Демократически Республикаи патриоташта духьаларча къовсама тIаерзаь хила еза.

«ДЖЕМИНАЙ-9» УРАГIХЕЦА ЛАЬРХIАД

НЬЮ-ЙОРК, 19 апрель. (ТАСС). ВIашагIкхийттача Штаташа лерхIаш да космически кема «Аджена» яхача ракетаца вIашагIкхетилга тоадаь вIаштIехьдаккха юха а 17 мае гIортилга. Из эксперимент «Джеминай-8» урагIхийцача хана чакх ца йоалаш йисаяр, технически хьакъехьа лертIара даьнна хIамаш нийсдаларах.

Селхан аэронавтикеи космически аре тахкареи Къаман управлене дIакхайкадаьд 17 мае «Джеминай-9» урагIхецилга лаьрхIа хилар.

Кема борта тIа хургба 35 шу даьнна Томас Стаффорди 31 шу даьнна Юджин Сернани. Кема «Адженa» яхача ракетаца вIашагIкхетарал совгIа, лерхIаш да иштта космонавта Сернана кема чура космосе ара а ваьнна 2 сахьати 25 минути йоаккхилга.

«Джеминай-9» кхо дийн бийсен доаккхаш космосе лелилга лаьрхIад.

Е ЙОАГIАШ Ю САГОТО

ВАШИНГТОН, 19 апрель. (ТАСС). Сенатски кхыча мехкашцарча гIулакхий комиссе председатела Фулбрайта ше «Вашингтон пост» яхача газета корреспондентаца къамаьл деш аьннад США арахьарча политика наькъо ше цецваьккха хилар.

ЧIоагIа сенатора саготдеш да мохк тIема гIулакха норзагIбалар чIоагIлуш доагIаш хилари америкаьаш, шоай селла боккха низ а болаш, чIоагIа шоаех бIубенна хилари. Американски кулгалхоша шоаш дешдар шоашка даьлагара «мандат» кхаьчача санна ду.

Сенатора Фульбрайта дIахайтар караденача Iаьдалах шийна товр деш хиларон низ ца боагIача ухийташ боабеш хиларон гайна-ганза вожаверхилар. Цунна саготдеш да, США тIанийду тIема декхараш халданза шерлуш доагIаш хилар хинна ца Iеш (цо Азе хIалак хулача тIемага кхоачаде йиш я), иштта США арахьара гIулакхаш леладара юкъара кулгалдар харцахьарча новкъа додаш хилар а.

ПРАВИТЕЛЬСТВО ВIАШАГIЪЕЛЛАЙ

ВЕНА, 19 апрель. (ТАСС). Австре федеральни канцлера Иозеф Клауса селхан бус вIашагIъеллай Австре керда правительство, из латт цхьан австрийски халкъа парте викалех.

Кердача австрийски правительстве вице-канцлера поста тIа, хьалха а санна, Фриц Бок ва. Из ва торговлеи мохк юхаметтаоттабарен министр а. Кхыча мехкашцарча гIулакхий министра поста тIа ва Луйо Тончин-Зоринь, чурча гIулакхий министра поста тIа — Франц Хеценауэр, оборона министра поста тIа, хьалха а санна, Георг Прадер ва.

Из укх тIеххьарча 21 шерарчарех эгара хьалхара Австре цхьан парте викалех латта правительство я.

Къахьегамеи капиталеи къовсам

ЯПОНИ

Промышленноста дуккхача доакъошка забастовкаш хиларца йолаеннай Японера къахьегамхой къовсама керда хан-юкъ.

Шоашта юкъе 7 миллион хинна ца Iа нах болча профсоюзаша тIахьехарах 19 апреле 2 сахьата болх сацийтабар дуккхача машинаш еча заводашка. 24 сахьата йола забастовка чакхъяьккхай йий доаккхача заводий а кхачан промышленноста дуккхача кхыча предприятей а болхлоша. 12 сахьата болх ца беш хилар итташ типографеш. Ах дийнахьа хIама ца деш лаьттар Ниигатан Хаколатен яха порташ.

Забастовкаш ерашa дIадех алапеш лакхделга, къахьегамах телачa маьха кхы кIезигагIа хила йиш йоа на тешамболлаш бола боарам оттабелга, къахьегачара хьалаш дикагIа тоаделга.

США

Кентукки, Огойо, Пенсильвани яхача а кхыча а штаташкарча кIора шахтай 20 эзар гаргга болча шахтераша дIахо а къовсам лоаттабу. Уж раьза бац шийна юкъе дакъа лоацаш 50 эзар шахтер а волаш кIиранна хиннача забастовкал тIехьагIа профсоюза кулгалхоша предпринимателашца оттаяьча контракта дуккхача положенешта. Из забастовка кхайкаяьяр алапи лакхдара хьакъехьа дола хьадехараш хьаллацара.

АНГЛИ

Лондонски порта кхо эзар гаргга болча докераша, болх соца а баь, дуккха а нах юкъебола митинг яьй, къахьегама хьалаш вочалалара духьале а кхайкаеш. Митинг хинначул тIехьагIа цига хиннарех дуккхагIбараш порте юхабахабацар. 42 кема доттара-доассора балхаш сайцадар.

АРГЕНТИНА

Аргентина паччахьалкхен гIулакхерча 350 эзар саго массане а юкъара забастовка яьй. Пар дIанийхад алапи лакхделга. Ерригача паччахьалкхен учреждеией болх лертIара баьннаб.

ГРЕЦИ

Артисташа а, хIаьта иштта нах хьежа ухача учрежденей технически персонало а забастовка ярца дувзаденна мехкара ерригa нах хьежа уха моттигаш дIа а къайлай, концерташ ца хулийташ а дитад. Забастовкаш ерашa дIадех дуккха а дола страховане, пенсионни Iалашон, театральни образоване, кхыдарий хьалаш дикагIа тоаделга.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ПАРАФИНА КХОАНЕ

Доазол дехьа мехкдаьттеи мехкдаьтта продукташи йохка дIакхахьийтар — чIоагIа лоархIаме гIулакх да, — йоахар нов Д. А. Гайснера — Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама институте самардийнахьа хьайийллача технически совещане къамаьл деш. Ховш да мел лоархIам болаш да мехкдаьтта промышленноста эффективность айяра, къахьегама овсарле лакхъяра мел дар. Парафинаш хьадара а юкъедоаладара а, растворителашца мехкдаьтта продукташта депарафинизаце процессаш яра а даькъе де деза тохкама а опытни а балхаш дувцара вIашагIъеллача цу технически совещане дакъа лоацаш ба Советски Союза дуккагIа йолча мехкдаьтта чакхдоахача заводашкара специалисташ а Iилматохкама институташкара болхлой а. Шоашта цу даькъе карагIдаьннарех е де лерхIарех а лаьца совещане къамаьлаш дергда Волгограда, Омска, Азербайджана, Казань, Украина викалаша.

Совещани хьаеллаш къамаьл даьча ГрозНИИ директора заместителa нов. Е. И. Брещенко белгалдаьккхар парафинаш хьадара а мехкдаьтта продукташта депарафинизаци яра а Грозне йоккха опыт Iоаь хилар.

Пхе дийнахьа бергба совещане болх. Хьалхарча дийнахьа къамаьлаш дир нн. А. П. Леонидова (ГрозНИИ), Н. Ф. Богданова (ГрозНИИ), Д. А. Гайснера (Союзнефтеэкспорт), иштта кхычар а.

Кхы а шин дийнахьа дувцаргда специалисташа из лоархIаме дош.

М. ЗЯЗИКОВА.

ЛадувгIа

21 апрель, 1966 шу.

РАДИО: 6.30 — Нохч-ГIалгIайчен лаьтта леладархо (гIалгIай метталa). 6.45 — РВ-23 и УКВ цхьоалагIча программеи гIолла ашараш. 6.45 — Горсете гIолла хоамаши ашараши. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.20 — Передачий программа. 8.10 — «Сердало» газета оагIонаш тIара. 8.20 — Москвера трансляци. 8.45 — «Къона тIехье» (эрсий метталa). 16.00 — Къамаьл ду радио общественни редакце. 16.15 — «Къонал» (эрсий метталa). 16.35 — В. И. Ленин дагалацара ди (гIалгIай метталa). 16.50 — Керда хоамаш (гIалгIай метталa). 17.00 — Керда хоамаш (эрсий метталa). 17.15 — «Халкъо иллешка хестаду Ленин» яха передача (эрсий метталa). 17.45 — Керда хоамаш (нохчий метталa).

УКВ: 9.00 — «Шера я хьо, хьамсара Даьхе» яха концерт. 9.30 — Малх дIабоабе йиш яц» яха радиоспектакль. 10.30 — «Монтегюса иллешка ладувгI Ленина» яха музыкальни дувцар. 11.10 — «Ленинский уйлаш кхоачашъер хьо ва» яха музыкально - литературни композици. 11.50 — Фортепьяна лаьрхIа йола Александрова поэма - соната. 19.00 — «Ши сайре» яха радиопостановка. 19.50 — В. И. Ленина хетаяь литературни концерт. 20.48 — «Ленина йола путевка» яха Шипулана инсценировани дувцар. 21.05 — Партехи, Ленинахи, Даьхенахи дола Нохч-ГIалгIай иллеш. 21.32 — «Костер» яха радиопостановка.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.25 — Телевизионни кердадараш (гIалгIай метталa). 18.35 — «Массаза а вайца» яха В. И. Ленин дагалаца хетаяь передача (нохчий метталa). 19.00 — Халкъа хьакъала хьост (гIалгIай метталa). 19.15 — Юрта боахама знаней школа. ХьажкIаш хьалхкеяра толашагIа дола хьисапаш. 20.05 — Телевизионни кердадараш. 20.20 — Даим дийна хургда Ленина гIулакхаши идеяши. Беседа. 20.40 — «Ленинах дола дувцараш» яха художественни фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цiеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-30-91; бехктохкама секретара — 2-45-23; редактора зам. — промышленнии, юртбоахамеи, культураи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске. — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-30-91, ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05149. Заказ № 2116.